



■ **Fundusze na turystykę** – dofinansowanie uzyskują innowacyjne projekty turystyczne

- Zatrzymać odpływ
- Wspólny znaczy dostępny



Fundusze Europejskie
Program Regionalny



Unia Europejska
Europejskie Fundusze
Strukturalne i Inwestycyjne



W NUMERZE:

- 4 PIENIĄDZE DLA MŚP**
– rozmowa z Magdaleną Sikorską-Brezgieł, kierownikiem w Wydziale Wdrażania RPO
- 6 FUNDUSZE NA TURYSTYKĘ**
– celem konkursu jest zachęcenie przedsiębiorców do czerpania z jeszcze niewykorzystanych zasobów województwa o dużym potencjale turystycznym
- 10 RUSZA JEREMIE 2**
– z nowych produktów finansowych skorzystają MŚP, start-upy, a także osoby, które chcą rozpocząć działalność gospodarczą
- 12 KURS DOBRZE OBRANY**
– w oferowanych w obecnej perspektywie finansowej szkoleniach, kursach lub usługach doradczych to przedsiębiorca ma być najważniejszy
- 14 ZATRZYMAĆ ODPIŁYW**
– jedną z najskuteczniejszych metod odbudowy i ochrony zasobów wodnych jest mała retencja
- 17 DOBRY PROGRAM – JAK GO PRZYGOTOWAĆ?**
– powodzenie procesu rewitalizacji zależy w dużej mierze od właściwie przeprowadzonych konsultacji społecznych
- 21 WSPÓLNY ZNACZY DOSTĘPNY**
– możliwość uczestnictwa i możliwości korzystania to kolejne kryteria, jakie musi spełniać unijny projekt

Biuletyn Informacyjny RPOWZ
wydawany na zlecenie
Urzędu Marszałkowskiego
Województwa Zachodniopomorskiego
ul. Korsarzy 34, 70-540 Szczecin



Program Regionalny
dla rozwoju
Pomorza Zachodniego

Gabinet Marszałka
pl. Hołdu Pruskiego 8
70-550 Szczecin
tel. 91 44 19 195
e-mail: nwolska@wzp.pl
www.rpo.wzp.pl

Realizacja:
Smartlink Sp. z o.o. (www.smartlink.pl)
Redakcja:
Jerzy Gontarz, Iwona Gutowska (Smartlink)
Współpraca z redakcją:
Arkadiusz Mazepa, Marcin Szymt,
Natasza Wolska (UMWZ)
Projekt graficzny i skład:
Maciej Pachowicz
Korekta: Dariusz Stryniak
Fotografia na okładce: Regaty The Tall Ships Races 2013 w Szczecinie
(archiwum The Tall Ships Races Szczecin)

Dane zawarte w biuletynie –
stan na 31 marca 2017 r.

Egzemplarz bezpłatny

Środki zwrotne na rewitalizację

Do zachodniopomorskich przedsiębiorców trafi aż 130 mln zł w ramach nowego produktu w palecie instrumentów zwrotnych oferowanych przez Inicjatywę Jeremie, czyli dużej pożyczki inwestycyjnej. W styczniu br. Bank Gospodarstwa Krajowego podpisał w tej sprawie umowę z dwoma pośrednikami – Bankiem Ochrony Środowiska SA i Szczecińskim Funduszem Pożyczkowym Sp. z o.o. Preferencyjną pożyczkę do 27 mln zł, z wydłużonym okresem spłaty do 17 lat oraz 2-letnim okresem karencji w zwrocie kredytu, będzie można przeznaczyć na działania rewitalizacyjne i szeroko rozumiane projekty miejskie. Przypomnijmy, że w poprzedniej perspektywie finansowej inwestycje w zakresie rewitalizacji były wspierane w ramach inicjatywy Jessica. Aby zwiększyć wolumen dostępnych środków na tego



Fot. archiwum UMWZ w Szczecinie

Województwo zachodniopomorskie uruchamia środki zwrotne, które posłużą na działania rewitalizacyjne i miejskie

typu projekty, Pomorze Zachodnie zdecydowało się przeznaczyć na nie część pieniędzy zwracanych przez przedsiębiorców w ramach Jeremie.

Program SPOŁECZNIK

Rusza nowy program, który umożliwia organizacjom pozarządowym a także grupom nieformalnym zdobycie dotacji na działania kulturalne, charytatywne, akcje sąsiedzkie bądź przygotowanie małej infrastruktury. Wystarczy wypełnić prosty wniosek, dostępny u operatora, którym została



Fot. Stock.Chroma

Koszalińska Agencja Rozwoju Regionalnego SA (KARR SA). Dotacja na realizację jednego projektu może wynieść do 3 tys. zł. Jednym z celów „Społecznika” jest promowanie aktywności obywatelskich wśród mieszkańców Pomorza Zachodniego. Program ma charakter pilotażowy i potrwa od 1 maja do 31 grudnia 2017 r. Na jego realizację Samorząd Województwa Zachodniopomorskiego przeznaczył 1,5 mln zł. Więcej informacji można uzyskać w sekretariacie Wydziału Współpracy Społecznej Urzędu Marszałkowskiego (tel. 94 44 16 220, e-mail: wws-sekretariat@wzp.pl) oraz w KARR SA (tel. 94 34 11 098, e-mail: karrsa@karrsa.pl).

IV edycja DOFE

Jesteś beneficjentem Funduszy Europejskich i chcesz się pochwalić tym, co udało Ci się osiągnąć dzięki uzyskanym środkom? Weź udział w IV edycji „Dni Otwartych Funduszy Europejskich”! Wystarczy, że przynajmniej na jeden dzień **od 18 do 21 maja** udostępnisz za darmo lub ze zniżką to, co oferujesz na co dzień lub zorganizujesz dodatko-

we wydarzenie. Liczy się każdy pomysł! Na zgłoszenia czekamy do 18 kwietnia. Wystarczy wypełnić elektronicznie formularz zgłoszeniowy dostępny na stronie www.dniotwarte.eu. W przypadku pytań prosimy o kontakt: tel. 91 44 19 193, e-mail: justynajaros@wzp.pl. Relacje z najciekawszych projektów pokażemy w mediach. Zapraszamy!



Fot. archiwum UMWZ w Szczecinie

NOWOŚCI DLA FIRM

Jesteśmy w kolejnym roku realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego. Coraz częściej podpisujemy umowy o dofinansowanie projektów z naszymi beneficjentami. To budujące chwile, które stanowią ukoronowanie wielomiesięcznych przygotowań do aplikowania i nagrodę za podjęty przez nich wysiłek. Ostatnie miesiące to czas rozstrzygnięć między innymi w zakresie oferowanego w Programie Regionalnym wsparcia na rzecz poprawy mobilności miejskiej i usprawnienia funkcjonowania komunikacji publicznej. Na ulice miast regionu już niedługo wyjadą nowe, komfortowe, a przede wszystkim ekologiczne autobusy. Poznaliśmy również rozstrzygnięcia w pierwszym konkursie wspomagającym rozwój endogenicznych potencjałów Pomorza Zachodniego. Dzięki wybranym do dofinansowania projektom Zachodniopomorski Szlak Żeglarski uzupełniony zostanie o kolejne przystanie jachtowe, mariny i porty oferujące żeglarzom europejski standard usług. Nie powinniśmy czuć się zawiedzeni również amatorzy innych form turystyki wodnej – dzięki przyznawanym dotacjom w znaczącym stopniu uzupełniona zostanie infrastruktura kajakowa na Pomorzu Zachodnim. Rozwinie się także wielofunkcyjna infrastruktura rekreacyjna, bazująca na rekonstrukcji obiektów i miejsc historycznych. Znaczące inwestycje czekają nas w obszarze infrastruktury społecznej. Wsparcie otrzymały w ostatnim czasie projekty związane z zapewnieniem opieki długoterminowej oraz paliatywnej i hospicyjnej, tworzeniem i rozwojem zakładów aktywności zawodowej oraz centrów integracji społecznej. Dzięki dotacjom z RPO przybędzie również na Pomorzu Zachodnim żłobków. Poprawi się jakość opieki nad najmłodszymi mieszkańcami regionu, ale i rodzicom łatwiej będzie powrócić do pracy po urlopach rodzicielskich.

Spodziewamy się dużego zainteresowania ogłoszonym z końcem lutego tego roku naborem wniosków o wsparcie innowacyjnych inwestycji przedsiębiorstw. To już trzeci konkurs w ramach działania 1.5 „Inwestycje przedsiębiorstw wspierające rozwój regionalnych specjalizacji oraz inteligentnych specjalizacji”, ale tym razem skierowany do branży turystycznej. Wsparcie uzyskają projekty tworzące zarówno atrakcje, jak i produkty turystyczne, które są szansą dla rozwoju turystyki naszego województwa. Chcemy, by przyciągały turystów nie tylko w wakacje, ale i pozostałe miesiące w roku, tak by wydłużać sezon. Liczę na pomysłowe projekty, które staną się wyróżnikami Pomorza Zachodniego.

Na firmy w naszym regionie czeka więcej nowości. Rusza warte prawie 70 mln zł wsparcie usług rozwojowych skierowanych do przedsiębiorców. W tej perspektywie szkolenia dla firm i ich pracowników będą uruchomione poprzez system popytowy, w którym to przedsiębiorca wybierze interesującą go, konkretną usługę szkoleniową lub rozwojową z prowadzonej centralnie Bazy Usług Rozwojowych.

Bardzo pozytywnie oceniamy nasze doświadczenia z instrumentami zwrotnymi dla małych i średnich przedsiębiorstw. Wzmacniamy je kwotą prawie 400 mln zł z nowego Programu Regionalnego. W jego ramach oferujemy nowe produkty obok już znanej przedsiębiorcom pożyczki obrotowo-inwestycyjnej, czyli mikropożyczki do 100 tys. zł jednostkowego wsparcia i pożyczki inwestycyjne ze wsparciem w przedziale od 500 tys. do 1 mln zł. Cały czas jednym z naszych priorytetów pozostaje wsparcie przedsiębiorstw prowadzących działalność na terenie Specjalnej Strefy Włączenia, czyli w gminach z niskimi wskaźnikami rozwoju gospodarczego i społecznego. Nowością w RPOWZ 2014-2020 jest pożyczka z Europejskiego Funduszu Społecznego dla osób chcących rozpocząć działalność gospodarczą. Mieszkańcy naszego województwa, powyżej 29. roku życia, mogą otrzymać takie wsparcie sięgające aż 20-krotności średniego wynagrodzenia.

Zapraszam do lektury!

Olgiard Geblewicz

Marszałek Województwa Zachodniopomorskiego

Zapraszamy do zapoznania się z cyfrową wersją biuletynu wzbogaconą o filmy i galerie zdjęć.

Biuletyn można przeglądać również za pomocą urządzeń mobilnych.

Wejdź na stronę <http://biuletynrpo.wzp.pl/> lub skorzystaj z kodu QR.





PIENIĄDZE DLA MŚP

Tylko dzięki realizacji 16 projektów w ramach działania 1.6 w regionie powstanie 432 nowe miejsca pracy – mówi Magdalena Sikorska-Brezgieł, kierownik w Wydziale Wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego UMWZ.



Fot. Marcin Omelańczuk

W ramach osi priorytetowej 1. „Gospodarka, innowacje, nowe technologie” ogłoszono 14 konkursów. Jakie są rozstrzygnięcia?

Udało nam się zakończyć sześć konkursów. W pozostałych wciąż oceniamy wnioski, a w niektórych nadal trwa nabór. Kilkudziesięciu projektom przyznano dofinansowanie i sukcesywnie zawieramy umowy z beneficjentami. Równolegle ogłaszamy kolejne konkursy, m.in. te w najbliższym czasie będą dotyczyły tworzenia nowych miejsc pracy, wdrażania wyników prac B+R czy kooperacji przedsiębiorstw.

Zakończył się już nabór do drugiego typu projektów w ramach działania 1.1. Co je odróżnia od przedsięwzięć typu 1?

Intencją działania 1.1 jest finansowanie całego procesu powstawania innowacji – od pomysłu do przygotowania do wdrożenia. Osiągnięcie takiego założenia odzwierciedlają dwa różne typy projektów. Projekty typu 1 dotyczą zakupu przez przedsiębiorstwa w jednostce naukowej gotowego wyniku usługi badawczo-roz-

wojowej związanej z opracowaniem nowego lub ulepszonego produktu, technologii produkcji czy też projektu wzorniczego. Maksymalna kwota dofinansowania wynosi 50 tys. zł. Natomiast przedsięwzięcia typu 2 – *Projekty badawczo-rozwojowe przedsiębiorstw wraz z przygotowaniem do wdrożenia w działalności gospodarczej* – przewidują finansowanie badań przemysłowych i eksperymentalnych prac rozwojowych realizowanych samodzielnie przez przedsiębiorstwa lub w ramach partnerstwa naukowo-przemysłowego. W tym ostatnim przypadku liderem musi być firma, a partnerem jednostka naukowa. Projekty typu 2 osiągają większą skalę – minimalna wartość wydatków kwalifikowalnych to 50 tys. zł. Mogą być też realizowane przez 36 miesięcy, podczas gdy w typie 1 okres ten wynosi 12 miesięcy.

Jeden z pierwszych konkursów dla przedsiębiorców nastawiony był na tworzenie miejsc pracy na wolniej rozwijających się obszarach województwa. Jakie będą efekty realizacji dofinansowanych projektów?

Mówimy o działaniu 1.6 *Tworzenie nowych miejsc pracy na obszarze Specjalnej Strefy Włoczenia (SSW)*. W przedsięwzięcia zaangażowało się 16 firm z różnych branż, np. Fabryka

Domów Mobilnych i Szkieletowych „Lark Leisure Homes” Sp. z o.o. zrealizuje projekt, w wyniku którego w Darłowie powstanie zakład produkujący innowacyjne na skalę światową domy mobilne i szkieletowe. STOL-TAP Sp. z o.o. Sp. k. rozpocznie w Szczecinku produkcję wielkogabarytowych formatek meblowych z płyt drewnopochodnych. Winnica Baniewice Sp. z o.o. Sp. k. wdraża projekt obejmujący zakup nowoczesnych maszyn i urządzeń do produkcji wina musującego. Wszystkie będą zatrudniać nowych pracowników. Warunkiem dopuszczającym do konkursu było bowiem utworzenie minimum 10 miejsc pracy w przedsiębiorstwie. Tylko dzięki realizacji tych 16 projektów, dofinansowanych w kwocie ponad 64 mln zł, w regionie przybędą 432 nowe etaty.

Warto dodać, że planowany na ten rok kolejny nabór w ramach działania 1.6 będzie oparty na analogicznych zasadach. Konkurs zostanie ogłoszony pod koniec kwietnia. Szczegółowe warunki aplikowania zostaną udostępnione w opublikowanym wówczas regulaminie konkursu.

Pierwszy nabór wniosków dotyczący działania 1.5 Inwestycje przedsiębiorstw wspierające rozwój regionalnych specjalizacji oraz inteligentnych specjalizacji był ograniczony do dwóch branż: chemia oraz przemysł metalowo-maszynowy. Wysokie wymagania w stosunku do projektów nie przstraszyły przedsiębiorców. Wpłynęły aż 132 wnioski. W jakiej fazie realizacji są te projekty?

Beneficjenci są zobowiązani do realizacji projektów w terminie do 31 sierpnia 2018 r. Na obecnym etapie podmioty, z którymi zawarto umowy o dofinansowanie, przedkładają harmonogramy płatności oraz wnioski o płatność. Wypłaciliśmy już pierwsze zaliczki w łącznej kwocie 1 mln zł.

Kolejny, niedawno zakończony konkurs w tym działaniu obejmował kolejne inteligentne specjalizacje. Jakim zainteresowaniem się cieszył?

Na konkurs, który zakończył się 31 stycznia, wpłynęło 96 wniosków na łączną kwotę dofinansowania ponad 170 mln zł. Tymczasem alokacja przeznaczona na ten nabór wynosiła 52,64 mln zł. Obecnie trwa ocena wstępna projektów polegająca na wyselekcjonowaniu przedsięwzięć spełniających wymogi postawione w regulaminie konkursu. Ponadto na tym etapie powinniśmy doprowadzić do wyeliminowania niespójności w dokumentacji aplikacyjnej oraz skorygować elementy niezgodne z instrukcją wypełniania wniosku o dofinansowanie.

Jakie projekty mają szansę na dotację w trwającym właśnie trzecim naborze w ramach działania 1.5?

Konkurs dedykowany jest branży turystycznej. Wsparciem zostaną objęte projekty mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw tworzące atrakcje turystyczne lub produkty turystyczne w obszarach określonych w dokumencie strategicznym „Polityka samorządu województwa zachodniopomorskiego w sektorze turystyki”, bądź realizujące przedsięwzięcia inwestycyjne mogące samodzielnie stanowić tzw. generator ruchu turystycznego. We wspomnianym dokumencie wskazano priorytetowe obszary: rozwój turystyki poznawczej i kulturowej, wodnej, innych form turystyki aktywnej, turystyki uzdrowiskowej, a także rodzinnej (w powiązaniu z wymienionymi priorytetami). Nabór wniosków potrwa do 29 maja br. [więcej w artykule – „Fundusze na turystykę”, str. 6-9 – przyp. red.].

Przygotowywane są osobne konkursy dla firm inwestujących na obszarach objętych przez Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT). Kto i na co będzie mógł pozyskać dotację?

Mowa tu o dwóch działaniach: 1.7 *Inwestycje przedsiębiorstw w ramach strategii ZIT dla Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego* oraz 1.8 *Inwestycje przedsiębiorstw w ramach ZIT dla Koszalińsko-Kołobrzesko-Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego*. O dofinansowanie mogą się ubiegać mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwa. Projekty muszą spełnić pewne podstawowe kryteria: ich realizacja powinna prowadzić do wprowadzenia w przedsiębiorstwie innowacji produktowej lub procesowej co najmniej w skali rynku regionalnego, konkurencyjność przedsiębiorstwa musi wzrosnąć co najmniej na poziomie regionalnym, a realizacja przedsięwzięć powinna prowadzić do stworzenia przynajmniej jednego miejsca

pracy. W czasie oceny zostaną przyznane dodatkowe punkty, jeżeli projekt będzie wpisany w branżę wskazaną jako kluczową w strategiach ZIT. Nabory wniosków dla obu działań trwają do 5 maja br.

Na ten rok zaplanowano również nabory związane z tworzeniem infrastruktury B+R oraz wdrażaniem wyników prac badawczo-rozwojowych.

Ideą działania 1.3 *Rozwój publicznej infrastruktury B+R* jest zwiększenie wykorzystania wyników badań naukowych i prac rozwojowych w gospodarce. Wspierane są inwestycje polegające na tworzeniu lub rozwijaniu infrastruktury badawczej w jednostkach naukowych w zakresie niezbędnym do uruchomienia lub rozszerzenia działalności badawczo-rozwojowej w obszarach kluczowych dla rozwoju gospodarczego regionu określonych jako inteligentne specjalizacje. Beneficjentami środków mają zostać uczelnie wyższe, jednostki naukowe lub konsorcja naukowo-przemysłowe ujęte na Zachodniopomorskiej Liście Infrastruktury Badawczej Na Rzecz Przedsiębiorstw. Konkurs ogłaszamy z końcem marca, a alokacja którą udostępniemy wyniesie 50 mln zł.

Z kolei działanie 1.4 *Wdrażanie wyników prac B+R* ma na celu wykorzystanie przez MŚP wyników projektów badawczo-rozwojowych, w szczególności finansowanych w ramach działania 1.1. Wsparcie zostanie ukierunkowane na inwestycje w rzeczowe aktywa trwałe lub wartości niematerialne i prawne. Ma to skutkować wdrażaniem innowacyjnych rozwiązań, prowadzących m.in. do wykreowania nowego dla rynku lub zasadniczo ulepszanego produktu czy usługi, zwiększenia efektywności produkcji przedsiębiorstwa, zasadniczej zmiany procesu produkcyjnego. Konkurs, na który przeznaczono 42 mln zł, planujemy ogłosić 30 września br.

Działanie 1.15 Wsparcie kooperacji przedsiębiorstw przewiduje możliwość nawiązywania współpracy, w tym ponadnarodowej, oraz promocję na nowych rynkach. Jakie przedsięwzięcia były wspierane w pierwszym konkursie przeprowadzonym w 2016 r., a jakie zyskają taką szansę w tegorocznym?

W pierwszym konkursie można się było starać o dofinansowanie trzech typów przedsięwzięć. Pierwszy obejmował wdrożenie indywidualnych strategii ekspansji. Wnioskodawca mógł uzyskać dotację na udział w imprezach targowo-wystawienniczych, misjach gospodarczych, a także na specjalistyczne doradztwo. Projekty typu 2 obejmowały takie działania, jak udział w imprezach targowo-wystawienniczych, misjach gospodarczych, profesjonalne doradztwo mające na celu prezentację oferty grupy przedsiębiorstw (MŚP). W ramach projektów typu 3 dofinansowaniu podlegały wydarzenia wspierające kooperację przedsiębiorców, obejmujące koszty organizacji przedsięwzięcia (począwszy od wynajmu sali i wyposażenia, tłumaczeń, zaprojektowania i druku materiałów promocyjnych), usługi doradcze niezbędne do profesjonalnego przygotowania i prezentacji potencjału gospodarczego grupy. W tym naborze złożono 43 wnioski. W kolejnym konkursie, którego ogłoszenie zaplanowano na 30 czerwca br., będzie się można ubiegać o dofinansowanie podobnych przedsięwzięć. Jest zatem kilka miesięcy na przygotowanie projektów.

Rozmawiał Jerzy Gontarz



FUNDUSZE NA TURYSTYKĘ

W pierwszym półroczu tego roku zachodniopomorscy przedsiębiorcy mogą sięgnąć po kilkadziesiąt milionów złotych w postaci dotacji. Wsparcie można uzyskać na innowacyjne projekty turystyczne.

Ubiegłoroczne dane dotyczące ruchu turystycznego i wykorzystania bazy noclegowej mogą napawać optymizmem. Sezon przejdzie do historii Pomorza Zachodniego jako kolejny rekordowy rok w ruchu turystycznym. Turystów było więcej zarówno w zachodniopomorskich marinach, na szlakach kajakowych, jak i w muzeach. Największym potencjałem jest wciąż prawie 180 km wybrzeża. I tam rozwój tej branży widać najwyraźniej, czy to we flagowych kurortach – Kołobrzegu i Świnoujściu – czy też w mniejszych miejscowościach, jak np. Mielno.

To nie znaczy, że nie ma już nic do zrobienia. Wręcz przeciwnie, w województwie niezbędne są nowe inwestycje i ciągłe doskonalenie oferty, by nie utracić tej silnej pozycji na rzecz sąsiednich regionów.

Jakich atrakcji potrzebuje region?

Branża turystyczna potrzebuje zarówno nowych atrakcji, jak i doskonalenia już istniejących i tworzenia na tej podstawie gotowego do sprzedaży pakietu, czyli oferty składającej się z usług i towarów.

– Mamy w województwie zachodniopomorskim dużo cennych pereł. Musimy je umiejętnie spopularyzować m.in. poprzez podejście produktowe i zastosowanie innowacyjnych rozwiązań – mówi Piotr Piwowarczyk, dyrektor Muzeum Obrony Wybrzeża w Świnoujściu i prezes Świnoujskiej Organizacji Turystycznej. – Obok dużych ponadregionalnych obiektów równie ważne są małe, ale prowadzone z pasją lokalne muzea młynarstwa, kowalstwa, pszczelarstwa itp. Drugim ważnym aspektem jest doskonalenie naszych produktów turystycznych. Świetne muzeum czy trasa turystyczna to za mało, jeśli brakuje parkingów, dróg dojazdowych, toalet czy punktów gastronomicznych. Potrzebne są też biura turystyczne, które zajęłyby się sprzedażą tych produktów – dodaje. Dyrektor Piwowarczyk podkreśla, że niezbędne jest sieciowanie



Fot. archiwum Ogrodów Tematycznych Hortulus w Dobrzycy

Ogrody Hortulus Spectabilis z największym na świecie labiryntem grabowym i wieżą widokową



Fot. Marek Wilczek / Fort Gerharda

Fort Gerharda w Świnoujściu jest jednym z niewielu w Europie „żywych muzeów”, gdzie turyści mogą na chwilę przenieść się w czasie

zachodniopomorskich atrakcji. Konieczne są zatem projekty zachęcające do współpracy, której efektem byłyby wspólne bilety, karty rabatowe i wzajemna promocja.

Rynek turystyczny potrzebuje też nowoczesnych rozwiązań technologicznych. Responsywne strony internetowe lub specjalistyczne aplikacje ułatwiają zwiedzanie i poruszanie się po szlakach turystycznych. Rozwój tych technologii możliwy jest dzięki dobremu dostępowi do mobilnego internetu na większości obszaru województwa.

Mankamentem wielu istniejących dziś atrakcji jest ich funkcjonowanie tylko przez dwa wakacyjne miesiące (lipiec i sierpień), czyli w okresie, kiedy jest najwięcej turystów. Niewiele jest miejsc przygotowanych na przyjęcie gości w tzw. sezonie niskim. – Warto się przyjrzeć Brytyjczykom, którzy skutecznie walczą z problemem krótkiego sezonu nad morzem. Świetnym przykładem jest projekt Eden w Kornwalii. Na wolnym powietrzu i pod ogromnymi kopułami zgromadzono tam 18 tys. gatunków roślin z kilku stref klimatycznych świata – mówi Iwona Bigońska, właścicielka Ogrodów Tematycznych Hortulus w Dobrzycy. To nie tylko ogród botaniczny, ale również instytucja edukacyjna organizująca wystawy, koncerty i warsztaty. Rozwiązania techniczne i dywersyfikacja oferty sprawiły, że Eden odwiedza corocznie ponad milion osób. – Często sięgam do tego znakomitego przykładu, myśląc o rozwoju naszego kompleksu. Chcielibyśmy zbudować obiekt wykorzystywany do

celów edukacyjnych. A w razie załamania pogody goście mieliby miejsce, gdzie mogliby się schronić – dodaje.

Planując projekty turystyczne, musimy się zmierzyć z problemem zmiennej aury i sezonowości. – W ten sposób otwieramy się na turystów nadmorskich kurortów, którzy szukają możliwości spędzenia czasu w dni, gdy pogoda nie pozwala na leżenie na plaży i kąpiel w morzu – dopowiada Iwona Bigońska. Turystów często zniechęca do odwiedzin marnowanie czasu na znalezienie wolnego miejsca do parkowania. Dobrym pomysłem jest więc lokowanie nowych atrakcji w niewielkiej odległości od popularnych miejscowości turystycznych. Na obrzeżach miasta łatwiej będzie zadbać o odpowiednią infrastrukturę.

Nowe fundusze na turystykę

Rozpoczęty 31 marca br. nabór wniosków w ramach działania 1.5 *Inwestycje przedsiębiorstw wspierające rozwój regionalnych specjalizacji oraz inteligentnych specjalizacji, typ 1: Innowacyjne inwestycje przedsiębiorstw* jest już trzecim konkursem z tego działania, lecz pierwszym skierowanym do branży turystycznej. Dofinansowane zostaną wyłącznie przedsięwzięcia, których realizacja prowadzi do wprowadzenia w przedsiębiorstwie innowacyjnej oferty turystycznej, tj. projekty tworzące atrakcje i produkty turystyczne w obszarach określonych w dokumencie strategicznym „Polityka Samorządu Województwa Zachodniopomorskiego w sektorze turystyki” lub realizujące przedsięwzięcia inwestycyjne, które

Fot. archiwum final The Tall Ships Races Szczecin



Szczecin buduje swój turystyczny potencjał w oparciu o wydarzenia organizowane dla pasjonatów żaglowców. W tym roku po raz trzeci odbędzie się tu finał regat The Tall Ships Races 2017

mogą samodzielnie stanowić generator ruchu turystycznego. Wsparcie uzyskują projekty polegające na innowacji produktowej lub procesowej obejmującej inwestycje w grunty, budynki, budowle, nowoczesne maszyny i urządzenia, wartości niematerialne i prawne przedsięwzięcia wdrażające nowe rozwiązania technologiczne prowadzące do:

- wykreowania nowego lub zasadniczo ulepszanego produktu/usługi

- zwiększenia efektywności produkcji przedsiębiorstwa
- zasadniczej zmiany procesu produkcyjnego.

Realizacja projektu powinna też prowadzić do podniesienia konkurencyjności przedsiębiorstwa przynajmniej na poziomie ponadregionalnym. Oznacza to, że musi się poprawić pozycja firmy na tle przedsiębiorstw działających w innych regionach kraju i za granicą. W ramach konkursu premiowane będą inwestycje, które:

- wpłyną na zwiększenie atrakcyjności turystycznej danego obszaru
- przyczynią się do wykreowania unikatowego, charakterystycznego i rozpoznawalnego punktu na mapie produktów turystycznych/atrakcji turystycznych województwa zachodniopomorskiego
- wytworzą w ramach realizacji przedsięwzięcia produkt lub atrakcję turystyczną powiązaną z unikatowym walorem/potencjałem danego miejsca, w szczególności opartym na zasobach przyrodniczych, dorobku kulturowym, dziedzictwie historycznym regionu
- będą komplementarne względem projektów z zakresu turystyki rodzinnej, aktywnej, poznawczej, kulturowej, uzdrowiskowej
- w wyniku realizacji wytworzą produkt/atrakcję turystyczną wpływającą na zwiększenie atrakcyjności turystycznej województwa zachodniopomorskiego.

Zasadniczym celem konkursu jest zachęcenie przedsiębiorców do czerpania z jeszcze niewykorzystanych zasobów województwa o tak dużym potencjale turystycznym. Efektem projektów mają być jedyne w swoim rodzaju atrakcje turystyczne dostępne dla szerokiego grona odbiorców o każdej porze roku. Wydatki na tworzenie lub rozbudowę baz noclegowych, gastronomicznych mogą zatem stanowić jedynie marginalną część przedsięwzięcia.

Nabór wniosków o dofinansowanie potrwa do 29 maja 2017 r.

Andrzej Szoszkiewicz

Fot. archiwum UMWZ



**Adam Ostaszewski,
radny Województwa
Zachodniopomorskiego,
członek Komisji
Gospodarki, Infrastruktury
i Ochrony Środowiska:**

Turystom przyjeżdżającym nad morze musimy zaoferować atrakcyjną formę spędzania wolnego czasu. Projekty turystyczne powinny

nawiązywać do historii Pomorza Zachodniego, jego kultury. Promowane w atrakcyjny sposób mogą być tym, co przyciągnie resztę odwiedzających. Dobrym rozwiązaniem byłoby stworzenie multimedialnego centrum, w którym można przedstawić wirtualną podróż po naszym regionie. Takie centra istnieją np. w Austrii. Województwo zachodniopomorskie to nie tylko wybrzeże Bałtyku, ale też rzeki, jeziora, lasy. Można je wykorzystać, budując ścieżki tematyczne. Byłyby one nie tylko miejscem relaksu i wypoczynku, ale też, bawiąc, uczyłyby najmłodszych przyrody i historii tego zakątka naszego kraju.

WAŻNE DEFINICJE

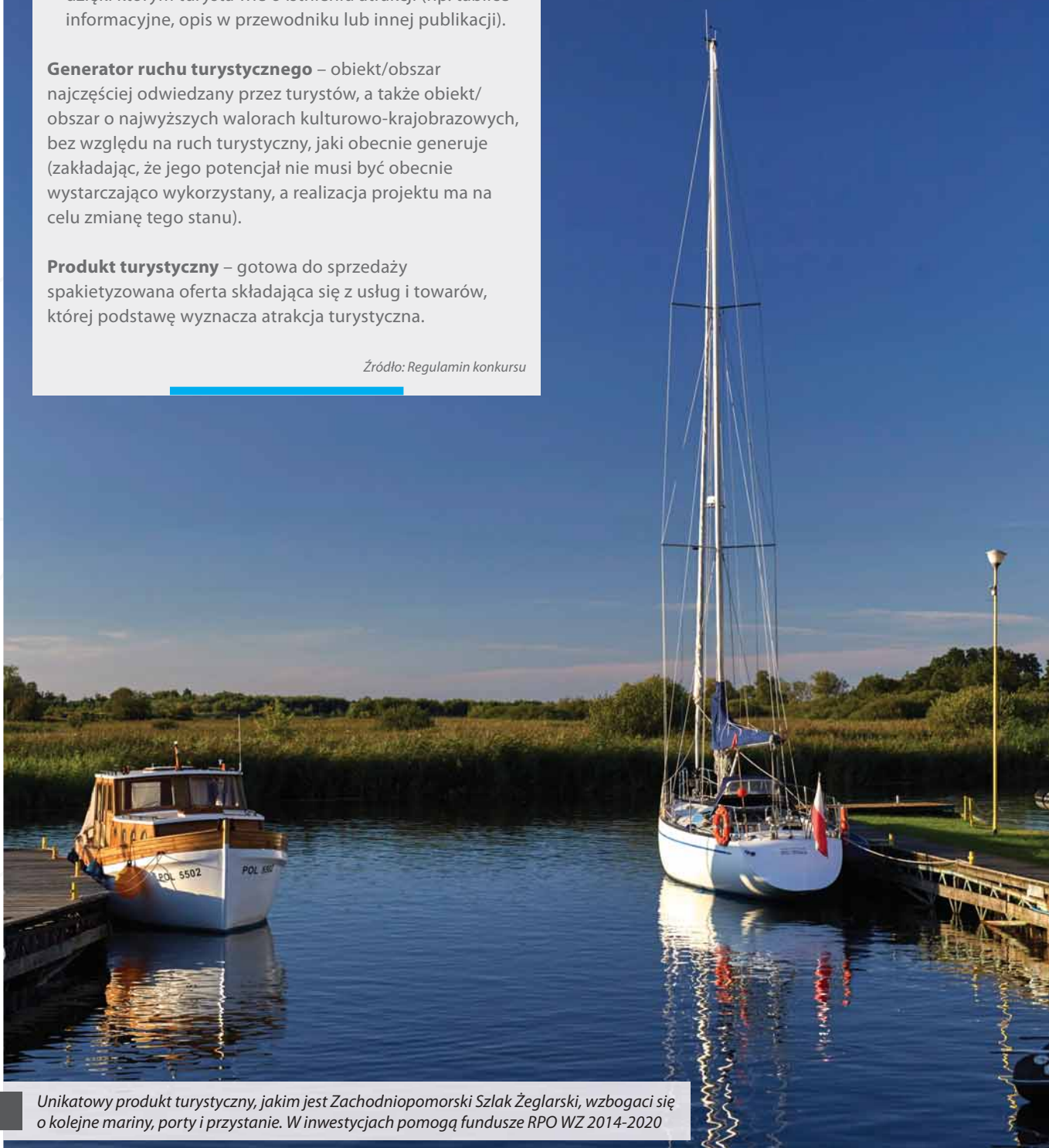
Atrakcja turystyczna – obiekt posiadający wyjątkowe walory, będący szczególnym przedmiotem zainteresowania turystów oraz przyciągający ruch turystyczny. Każdy obiekt będący atrakcją turystyczną wyróżnia się następującymi cechami:

- przyciąga turystów
- ma rdzeń, czyli coś go wyróżnia spośród innych obiektów lub wydarzeń
- ma oznacznik, czyli odpowiednie informacje o rdzeniu, dzięki którym turysta wie o istnieniu atrakcji (np. tablice informacyjne, opis w przewodniku lub innej publikacji).

Generator ruchu turystycznego – obiekt/obszar najczęściej odwiedzany przez turystów, a także obiekt/obszar o najwyższych walorach kulturowo-krajobrazowych, bez względu na ruch turystyczny, jaki obecnie generuje (zakładając, że jego potencjał nie musi być obecnie wystarczająco wykorzystany, a realizacja projektu ma na celu zmianę tego stanu).

Produkt turystyczny – gotowa do sprzedaży spakietowana oferta składająca się z usług i towarów, której podstawę wyznacza atrakcja turystyczna.

Źródło: Regulamin konkursu



Fot. Konrad Królikowski

Unikatowy produkt turystyczny, jakim jest Zachodniopomorski Szlak Żeglarski, wzbogaci się o kolejne mariny, porty i przystanie. W inwestycjach pomogą fundusze RPO WZ 2014-2020



RUSZA JEREMIE 2

Na zachodniopomorski rynek trafi prawie 400 mln zł w postaci instrumentów zwrotnych. To kolejne duże zasilenie ze środków Programu Regionalnego. Z nowych produktów finansowych skorzystają MŚP, start-upy, a także osoby, które chcą rozpocząć działalność gospodarczą.

Na Pomorzu Zachodnim uruchomiono nową pulę środków, które zasilą zwrotne instrumenty finansowe. W listopadzie 2016 r. Zarząd Województwa wraz z Wojewódzkim Urzędem Pracy w Szczecinie podpisał umowę z Bankiem Gospodarstwa Krajowego (BGK), na podstawie której powstał Funduszu Funduszy Pomorza Zachodniego Jeremie 2, zasilony środkami Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego. Uzupełni on wciąż obecną w regionie ofertę Inicjatyw Jeremie i Jessica. Jakie cele Województwo stawia przed Jeremie 2?

Drugi etap rozwoju

– Zachodniopomorskie chce budować na fundamencie, który został położony przy realizacji inicjatyw Jeremie i Jessica, finansowanych z poprzedniego Programu Regionalnego. To będzie kolejny etap rozwoju instrumentów finansowych. Patrzymy bardzo szeroko na sektor przedsiębiorczości w województwie. Adresatami tych środków są nie tylko małe i średnie przedsiębiorstwa, ale też mikroprzedsiębiorcy, start-upy i osoby fizyczne, które rozpoczynają działalność gospodarczą. Zamierzamy stworzyć instrumenty, które z jednej strony uwolnią dużą ilość pieniędzy na rozwój i inwestycje, a z drugiej – zapewnią utrzymanie płynności finansowej, bo wsparcie obrotowo-inwestycyjne też będzie dostępne – mówi Robert Michalski, zastępca dyrektora Wydziału Zarządzania Strategicznego w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Zachodniopomorskiego. Równolegle sektor pośredników finansowych czeka druga faza rozwoju. – Dla nas jest ważne, żeby istniał system dystrybucyjny, który umożliwia sprawne i szybkie przekazywanie pieniędzy na rynek, a następnie ich zbieranie i ponowny obrót. Do tego potrzebujemy odpowiednich kadr, infrastruktury, chociażby informatycznej, odpowiedniej profesjonalizacji tych podmiotów. Wspólnie pracujemy nad tym, żeby sektor pośredników funkcjonował coraz lepiej – dodaje Robert Michalski.

Sprawna dystrybucja

Przy udostępnianiu środków zwrotnych z Zarząd Województwa i BGK współpracuje ponad 20 instytucji – samorządowych, prywatnych, założonych w formie fundacji, a także banki spółdzielcze. – Mamy zdywersyfikowany katalog podmiotów, które dystrybuują środki zwrotne w całym województwie. Dążymy do takiego usieciowienia, by przedsiębiorca – bez względu na to, w jakiej części regionu mieszka – w promieniu 20-30 minut jazdy samochodem miał punkt, w którym może otrzymać pożyczkę czy poręczenie – mówi dyrektor Michalski.

Efektem wprowadzenia nowych środków do zachodniopomorskiej gospodarki powinien być skokowy wzrost wskaźników. W ini-

**Robert Michalski,
zastępca dyrektora
Wydziału Zarządzania
Strategicznego w Urzędzie
Marszałkowskim Województwa
Zachodniopomorskiego:**



Fot. Marcin Omelańczuk

Pod koniec ubiegłego roku Bank Gospodarstwa Krajowego został wybrany do pełnienia funkcji Menedżera Funduszu Funduszy Pomorza Zachodniego Jeremie 2. BGK pracuje nad przetargami w wyniku których zostaną wybrani pośrednicy finansowi. W pierwszej kolejności zostanie ogłoszone zamówienie publiczne dotyczące produktu finansowanego z EFS dla osób fizycznych, a zaraz potem – pożyczek dla przedsiębiorców. W lipcu lub sierpniu powinny nastąpić rozstrzygnięcia, a z początkiem III kwartału 2017 r. pośrednicy finansowi rozpoczną akcję udostępniania tych środków odbiorcom ostatecznym. Na dzień dzisiejszy przedsiębiorcy mogą skorzystać z poręczeń i pożyczek do 1 mln zł w ramach Jeremie (środki perspektywy 2007-2013). W okresie przedwakacyjnym dostępne środki u pośredników finansowych będą się kończyć. Niektórzy już nie udzielają pożyczek i poręczeń, inni są mocno zaangażowani – środki wykorzystali w 60-80%. Przedsiębiorców zachęcam do zainteresowania się ofertą banków spółdzielczych, w których środki są wciąż dostępne.

cyjatywie Jeremie, która działa od 2008 r., liczba umów o wsparcie zbliża się do 6 tys. (ok. 55% stanowią pożyczki, a 45% poręczenia). Środki te, czyli pierwotnie 280 mln zł, są w obrocie już po raz trzeci.

W instrumentach zwrotnych z RPO WZ 2014-2020 spodziewane jest – w ramach pierwszego obrotu środkami przekazanymi do Funduszu Funduszy – wsparcie ponad 2100 zachodniopomorskich firm oraz utworzenie co najmniej 1100 miejsc pracy.

Jerzy Gontarz

FINANSOWANIE W RAMACH JEREMIE 2

RPOWZ
EFRR315,7
mln zł

działanie 1.9 Inwestycje w przedsiębiorstwa poprzez instrumenty zwrotne

RPOWZ
EFRR19,5
mln zł

działanie 1.17 Wzmocnienie procesu wsparcia w początkowej fazie rozwoju

RPOWZ
EFS62,8
mln zł

działanie 6.4 Wsparcie przedsiębiorczości, samozatrudnienia oraz tworzenia nowych miejsc pracy

70,2
mln zł

Wkład własny pośredników

Fot. Stock Chroma

PLANOWANE PRODUKTY FINANSOWE

Pożyczka z Europejskiego Funduszu Społecznego dla osób chcących rozpocząć działalność gospodarczą. Wysokość: do 20-krotności średniego wynagrodzenia (w II połowie 2016 r. wyniosło: 3622,05 zł). Elementem wsparcia będzie sprofilowane, szyte na miarę szkolenie i indywidualne doradztwo świadczone przez podmiot udzielający pożyczki. Z instrumentu skorzystają osoby powyżej 29. roku życia (osoby młodsze są wspierane z krajowego programu PO WER). Preferowane są też osoby 50+, kobiety, osoby niepełnosprawne, długotrwale bezrobotne. Podczas rekrutacji badana będzie zdolność osoby do podjęcia i prowadzenia działalności gospodarczej.

Mikropożyczka do 100 tys. zł. Ten instrument jest przygotowywany głównie w celu wspierania tzw. start-upów, czyli przedsiębiorstw we wczesnej fazie rozwoju. Będzie to produkt preferencyjny, z niską stopą procentową, zbliżoną do tej z pożyczki ze środków EFS, udzielany na 5 lat, z możliwością sześciomiesięcznej karencji.

Pożyczka obrotowo-inwestycyjna od 100 tys. do 500 tys. zł. Nisko oprocentowana pożyczka dla mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw, udzielana na maksimum 7 lat, z ośmiomiesięczną karencją. Priorytetem będzie wsparcie przedsiębiorstw prowadzących działalność na terenie Specjalnej Strefy Włączenia, czyli gmin z niskimi wskaźnikami rozwoju gospodarczego i społecznego.

Pożyczka od 500 tys. do 1 mln zł. Produkty pożyczkowe w tym przedziale województwo planuje zaadresować m.in. do przedsiębiorstw, prowadzących działalność w obszarach objętych regionalnymi i inteligentnymi specjalizacjami Pomorza Zachodniego. Będą to pożyczki maksymalnie dziesięcioletnie, z roczną karencją. Powinny być przeznaczone na konkretny projekt inwestycyjny,

np. wyposażenie pensjonatu lub zakup jakiegoś urządzenia. Oferowane będą na warunkach rynkowych.

Pożyczka na wdrożenie do praktyki gospodarczej wyników działalności B+R – od 1 mln zł do 2 mln zł. Produkty pożyczkowe w tym przedziale ma cechować atrakcyjniejsze od rynkowego oprocentowanie, a ich adresatami będą m.in. przedsiębiorstwa z branż przemysłowych i rozwojowych. Pożyczki przeznaczone będą na realizację konkretnego projektu inwestycyjnego. Termin wprowadzenia: 2018 r.

Poręczenia. Prawdopodobnie w I połowie 2018 r. uruchomione zostaną projekty gwarancyjne polegające na poręczeniu bankowego kredytu środkami UE. Pozwoli to uzyskać kredyt bankowy firmom, które z różnych powodów (np. brak zabezpieczenia o odpowiedniej dla banku wielkości) mają problem z jego otrzymaniem. W ramach Jeremie 2 będzie możliwe uzyskanie poręczenia dla kredytów obrotowych, jak i inwestycyjnych do wysokości 1 mln zł. Wciąż dostępne jest takie poręczenie ze środków Jeremie, np. w bankach spółdzielczych. Produkty poręczeniowe tylko w niewielkim stopniu ustępują popularnością pożyczkom. Cechuje je wysoka efektywność wsparcia, bo stosunkowo nieduża kwota pozwala wesprzeć dużo większą liczbę firm – stąd decyzja o ich kontynuacji z Jeremie 2.

Produkt kapitałowy. Trwają także prace nad produktem kapitałowym w ramach Jeremie 2. Władze województwa uznają fundusz Jeremie Seed Capital, ustanowiony przez IQ Pomerania Sp. z o.o. i ciągle dysponujący środkami dla firm technologicznych, za bardzo udany wehikuł finansowy. W 2018 r. utworzony zostanie nowy instrument wsparcia kapitałowego.



KURS DOBRZE OBRANY

Chciałbyś dokształcić pracowników w zarządzaniu finansami w Microsoft Dynamics AX 2012 R3? A może widzisz konieczność zaktualizowania wiedzy swoich pracowników – fizjoterapeutów i lekarzy – w zakresie współcześnie stosowanych metod diagnostyki obrazowej? Sprawdź, na jakie wsparcie w sektorze szkoleń możesz liczyć dzięki Regionalnemu Programowi Operacyjnemu Województwa Zachodniopomorskiego.

O konkurencyjność swojej firmy na rynku pracy trzeba stale zabiegać. Stabilną pozycję zapewni tylko nieustanny rozwój i błyskawiczne reagowanie na zmieniającą się koniunkturę w sektorze, w którym działa firma. W oferowanych w obecnej perspektywie finansowej szkoleniach, kursach lub usługach doradczych to przedsiębiorca ma być najważniejszy. Gwarantuje mu to Podmiotowy System Finansowania usług rozwojowych (PSF), na Pomorzu Zachodnim wspierany w ramach działania 6.1 *Usługi rozwojowe skierowane do przedsiębiorców i pracowników przedsiębiorstw na podstawie systemu popytowego* RPOWZ 2014-2020.

Ten nowy model finansowania szkoleń kładzie nacisk na popytowe podejście w sektorze usług rozwojowych, czyli służących nabyciu, utrzymaniu lub podniesieniu wiedzy, umiejętności bądź kompetencji przedsiębiorców i ich pracowników. Dla przypomnienia – w poprzedniej perspektywie oferta szkoleń była najpierw przygotowywana przez firmy szkoleniowo-doradcze, dopiero później rekrutowano na te szkolenia uczestników. W konsekwencji usługi szkoleniowe nie zawsze odpowiadały faktycznym i często bardzo indywidualnym potrzebom pracowników konkretnego przedsiębiorstwa.

Co musisz zrobić?

Jeśli chcesz podnieść kompetencje, kwalifikacje, umiejętności swoje i swoich współpracowników, będziesz mógł skontaktować się z Operatorem Podmiotowego Systemu Finansowania działającym na terenie województwa zachodniopomorskiego. Stosowne informacje na ten temat Operatora dostępne są w Wojewódzkim Urzędzie Pracy w Szczecinie oraz na stronach internetowych www.rpo.wzp.pl i www.wup.pl.

Bezpośrednio w biurze Operatora lub online wypełniasz formularz rekrutacyjny, w którym przekażesz podstawowe informacje o swojej firmie. Dotyczą one m.in.:

- rodzaju działalności gospodarczej
- prowadzenia działalności (lub nie) w preferowanych branżach bądź sektorach wskazanych w „Wykazie inteligentnych specjalizacji województwa zachodniopomorskiego”
- wielkości przedsiębiorstwa i liczby pracowników, którzy będą objęci wsparciem
- sytuacji ekonomicznej firmy.

Po złożeniu wymaganej dokumentacji Operator przygotowuje umowę uczestnictwa w projekcie. Z chwilą jej podpisania przedsiębiorca otrzymuje indywidualny numer identyfikacyjny (tzw. ID wsparcia), który umożliwia mu zapisanie się na wybrane usługi rozwojowe w Bazie Usług Rozwojowych (BUR): www.uslugirozwojowe.parp.gov.pl, prowadzonej przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości. Wybór usług rozwojowych, na które można otrzymać dofinansowanie ze środków EFS, odbywa się wyłącznie przy wykorzystaniu przedmiotowej Bazy.

W Bazie znajdują się informacje o ofercie szkoleń, kursów czy usług doradczych w 21 obszarach tematycznych, takich jak np.: ekologia, informatyka, finanse, medycyna czy motoryzacja. Każdy z nich segreguje szkolenia na bardziej szczegółowe, np. w ekologii są wydzielone: edukacja ekologiczna, inżynieria środowiska, monitorowanie energii odnawialnej i ochrona środowiska. Wpisując dany obszar tematyczny, rodzaj finansowania szkolenia i województwo, uzyskujesz informacje o proponowanej ofercie. BUR działa więc jak klasyczna wyszukiwarka, która przez system filtrów pozwala wyłuskać interesujące Ciebie szkolenia i przedstawić je według przyjętego w tym narzędziu klucza. BUR to multimedialna tablica ogłoszeń na miarę XXI wieku – możesz tu szukać oferty dla

SIĘGNIJ PO WSPARCIE W RAMACH DZIAŁANIA 6.1 RPOWZ

Czekają na ciebie **usługi**:

- **szkoleniowe**: szkolenia otwarte, zamknięte, wewnętrzne, zewnętrzne
- **rozwojowe o charakterze zawodowym**: kwalifikacyjne kursy zawodowe, kursy umiejętności zawodowych, inne kursy umożliwiające uzyskiwanie i uzupełnianie wiedzy, umiejętności i kwalifikacji
- **e-learningowe**: szkolenia synchroniczne i asynchroniczne (odbywające się w czasie rzeczywistym i niewymagające jednoczesnej obecności ucznia i szkolącego, kontakt odbywa się np. pocztą elektroniczną)
- **inne**: usługi doradcze, coaching, mentoring, studia podyplomowe, projekt zmiany.

Źródło: WUP Szczecin

siebie, a jeśli jesteś instytucją szkoleniową, jako „Podmiot świadczący usługi rozwojowe” możesz wpisać swoją ofertę. Może jednak się zdarzyć, że nie znajdziesz w BUR odpowiedniego dla siebie i swojej firmy szkolenia. Wówczas skorzystaj z utworzonej w Bazie tzw. giełdy usług. Tu przedsiębiorcy mogą zgłaszać zapotrzebowanie na sprecyzowaną usługę szkoleniową – szytą na miarę, idealną dla konkretnej firmy.

Po pomoc do Operatora

Operator jest podmiotem, który na każdym etapie, od rekrutacji po wybór usługi, ma świadczyć przedsiębiorcom pomoc. – Przewidziano wsparcie tzw. mobilnych doradców, którzy będą pracować w terenie, przyjeżdżając do przedsiębiorców w dogodnych dla nich terminach i godzinach. Celem tego wsparcia jest zachęcenie do uczestnictwa w projekcie, pomoc w przygotowaniu dokumentacji aplikacyjnej i doradztwo dotyczące wyboru konkretnej usługi odpowiadającej potrzebom podmiotów gospodarczych – dodaje Marta Bujko-Gryczyńska, kierownik Biura Informacji i Promocji EFS Wydziału Zarządzania EFS Wojewódzkiego Urzędu Pracy (WUP) w Szczecinie.

Koszt uczestnictwa w wybranym kursie czy zajęciach z coachem pokryjesz w całości z własnych środków. Po zrealizowaniu wybranej przez siebie usługi rozwojowej i dokonaniu jej oceny w Bazie przedłożysz potwierdzenie zapłaty Operatorowi i uzyskasz refundację tych wydatków w określonej wysokości.

– Operator będzie prowadził akcje informacyjne o uruchomieniu projektu. Informacji należy szukać przede wszystkim na stronach internetowych wnioskodawców. Planowane są też odpowiednie

Firma pokrywa zawsze, co do zasady, 50% kosztów szkolenia. Dofinansowanie może być wyższe i wynosić:

- 70%, gdy dotyczy przedsiębiorców, którzy uzyskali wsparcie w postaci analizy potrzeb rozwojowych w ramach działania 2.2 PO WER
- 70%, gdy szkolenie pozwala zdobyć kwalifikacje potwierdzone certyfikatem
- 80%, gdy usługa rozwojowa kierowana jest do pracowników powyżej 50. roku życia i/lub o niskich kwalifikacjach oraz przedsiębiorstw wysokiego wzrostu lub działających w obszarze inteligentnych specjalizacji województwa lub w Specjalnej Strefie Włączenia.

spoty informacyjne w mediach tradycyjnych i społecznościowych, jak również uruchomienie infolinii oraz dedykowanego mailingu. Informacje będą też rozpowszechniane za pośrednictwem instytucji otoczenia biznesu – precyzuje Marta Bujko-Gryczyńska.

Bardzo cenne jest to, że każdy, kto skorzystał ze szkolenia lub doradztwa, ocenia w BUR tę usługę. Taka opinia jest więc ważną informacją zwrotną dla firmy, która dane szkolenie/doradztwo przeprowadziła, jak i dla potencjalnych kolejnych użytkowników Bazy.

Agata Rokita





ZATRZYMAĆ ODPIŁYW

Zmienia się podejście do gospodarowania zasobami wody. Zamiast działań usprawniających odpływ wody, w wielu miejscach powinniśmy próbować ją zatrzymać i gromadzić. W tym świetnie sprawdzają się projekty małej retencji, które wkrótce otrzymają wsparcie z RPOWZ 2014-2020.

Roślinność, a zwłaszcza lasy sprzyjają gromadzeniu wody, lecz w ciągu ostatniego tysiąca lat w obecnych granicach Polski dwukrotnie zmniejszyła się ich powierzchnia. Rolnictwo, a przede wszystkim nawożenie mineralne sprawiło, że gleby są zdegradowane i gorzej zatrzymują wodę. W miastach stworzyliśmy systemy szybkiego odprowadzania deszczówki. Na to wszystko nakładają się zauważalne w ostatnich latach zmiany klimatu. Wynikiem długotrwałe utrzymujących się wysokich temperatur są susze lub w przypadku nawałnych deszczy – powodzie.

Jak w tej sytuacji odbudowywać i chronić zasoby wodne? Okazuje się, że jedną z najskuteczniejszych metod jest mała retencja, która najogólniej oznacza jak najdłuższe zatrzymywanie wody w przyrodzie, np. poprzez wydłużenie czasu i drogi jej obiegu. W literaturze

fachowej małą retencję definiuje się na wiele sposobów, ale cel tego typu przedsięwzięć jest jeden: zahamowanie odpływu wód powierzchniowych po to, by chronić i odbudowywać zasoby wodne.

Prawie cała woda do morza

Pod względem posiadanych zasobów wody zajmujemy jedno z ostatnich miejsc w Europie. Ich wielkość w dużym stopniu zależy od opadów, ale nie tylko – także od zdolności do zatrzymania wody w zlewni. Wpływ na to mają zarówno zmiany klimatyczne, charakterystyka środowiska, jak i działalność człowieka. Mimo potencjalnie dogodnych warunków naturalnych w naszym kraju (dobrze rozwinięta sieć rzeczna i znaczne powierzchnie obszarów mokradłowych) bardzo ograniczone są retencja wód i jej magazynowanie. Większość wody z obszaru Polski jest odprowadzana do morza. Sztuczne zbior-



CZYM JEST MAŁA RETENCJA

Mała retencja polega na gromadzeniu wody w niewielkich zbiornikach – zarówno naturalnych, jak i sztucznych. To także spiętrzanie wody w korytach małych rzek, potoków, kanałów i rowów w celu gromadzenia wody i uniemożliwienia jej szybkiego spływu powierzchniowego. Mała retencja jest jedną z form magazynowania wody i może być wykorzystywana jako narzędzie do zapobiegania powodziom i suszom.

Fot. Marcin Omelarczuk



**Wanda Skorupska, koordynator
i główny specjalista w Wydziale
Zarządzania Strategicznego
w UMWZ:**

Działania z zakresu małej retencji są odpowiedzią na zmiany klimatu oraz negatywne skutki działalności człowieka. Powinny obejmować zarówno obszary leśne, rolne, jak i miasta. W miastach budowaliśmy

betonowe osiedla, utwardzaliśmy drogi i place, ograniczając tereny zielone. Tworzyliśmy takie systemy odprowadzania deszczówki, które miały za zadanie jak najszybsze pozbycie się jej, np. zrzućcenie do rzeki. To była błędna droga. Dziś inaczej podchodzi się do planowania miast i osiedli. Przywracamy parki i zieleńce, tworzymy oczka wodne. Doceniamy zbiorniki pożarowe, które oprócz podstawowej funkcji nawilżają powietrze. Naprawiamy również błędy wynikające z nieprawidłowo prowadzonej melioracji. Mimo że w ostatnich latach znaczenie małej retencji wzrosło, to stale należy promować pozytywne oddziaływanie tych przedsięwzięć.

Ramowa Dyrektywa Wodna wskazuje na potrzebę dążenia do osiągnięcia dobrego stanu i potencjału wód. Zobowiązuje państwa członkowskie UE do racjonalnego wykorzystywania i ochrony zasobów wodnych w myśl zasady zrównoważonego rozwoju. I choć nie wskazuje wprost na małą retencję, to ona właśnie doskonale wpisuje się w zasady, które promuje wspomniany dokument.

Prace nad pełną implementacją Ramowej Dyrektywy Wodnej w Polsce dobiegają końca. Na gruncie krajowych przepisów ustawa Prawo wodne w kontekście zbiorników retencyjnych odnosi się głównie do ochrony przeciwpowodziowej. To sterowalna forma ochrony, ponieważ możemy regulować ilości wody przetrzymywane lub spuszczone ze zbiorników. Mała retencja – z uwagi na formę niesterowalną – ma niewielkie znaczenie w ochronie przeciwpowodziowej. Głównym jej zadaniem jest spowolnienie odpływu wód ze zlewni, najlepiej przy wykorzystaniu metod przyjaznych środowisku.

niki retencyjne gromadzą ok. 4 mld m³ wody, co stanowi zaledwie 6,5% jej średniego rocznego odpływu. Duże zbiorniki retencyjne są elementem systemu przeciwpowodziowego i służą do sterowania ilością płynącej w rzekach wody. Małej retencji nie zastępują.

Eksperti oceniają, że odpływ nienaruszalny to 22 km³. Pozostałą część wody moglibyśmy zatrzymać. Dlatego powinniśmy zadbać o retencję. Wodę można przechowywać nie tylko w dużych zbiornikach retencyjnych (co nie zawsze jest korzystne pod względem biologicznym), ale przede wszystkim w środowisku naturalnym. Do tego dobrze nadają się oczka wodne, niewielkie spiętrzenia na ciekach wodnych i w małych zbiornikach, mokradła, tereny wylewowe. Z obserwacji prowadzonych przez przyrodników wynika, że tam, gdzie jest więcej lasów, jest także więcej opadów. Dlatego powiększanie obszarów zielonych jest tak ważne.

Jak przeciwdziałać?

Działalność gospodarcza człowieka, niektóre procesy przyrodnicze oraz globalne zmiany klimatu zwiększają częstotliwość występowania ekstremalnych zjawisk atmosferycznych, takich jak powódzie i susze. Skrajne zjawiska pogodowe natomiast mogą powodować poważne straty zarówno w gospodarce, jak i w środowisku naturalnym.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego wspiera inwestycje w obszarze ochrony środowiska i adaptacji do zmian klimatu. – Dotyczą one nie tylko gospodarki wodno-ściekowej czy zarządzania ryzykiem powodziowym, ale również poprawy stanu infrastruktury retencjonującej wodę i bilansu wodnego zlewni – mówi Sylwia Mickiewicz z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Szczecinie.

Prawidłowo prowadzone działania pozwalają osiągnąć wiele korzyści. – Dzięki małej retencji nie dopuszczamy do przesuszenia siedlisk, zasilamy źródła i podtrzymujemy poziom wód gruntowych. Dobra gospodarka wodna pozwala utrzymywać i rozwijać bioróżnorodność, zapewnia naturalne wodopoje dla zwierząt, a przede wszystkim przyczynia się do odbudowy naturalnych zasobów wody. Mała retencja to również naturalne oczyszczanie wody, a efekty tych działań są rozłożone na lata – wyjaśnia Wanda Skorupska, koordynator i główny specjalista w Wydziale Zarządzania Strategicznego w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Zachodniopomorskiego.

Inwestycje z zakresu małej retencji wodnej z pewnością przyczynią się do łagodzenia negatywnych zjawisk wynikających z chwilowego nadmiaru lub niedoboru wody. Są one wspierane z działania 3.1 *Ochrona zasobów wodnych* RPOWZ. – Mogą mieć one charakter techniczny – np. budowa lub modernizacja zbiorników retencyjnych oraz urządzeń wodnych dla potrzeb małej retencji – a także nietechniczny, jak usuwanie zbędnych zadrzewień z obszarów torfowiskowych, odtworzenie oczek wodnych, mokradeł czy obszarów zalewowych – tłumaczy Sylwia Mickiewicz.

O wsparcie w ramach konkursu w działaniu 1.3 planuje ubiegać się Zachodniopomorski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Szczecinie (ZZMiUW), jednostka organizacyjna Województwa.

Projekty małej retencji

Inwestycje związane z małą retencją generalnie można podzielić na dwa typy: retencję jeziorową oraz korytową. – Oba typy inwestycji polegają na spowolnieniu odpływu wody w okresie najniższych przepływów i magazynowaniu jej w celu poprawy warunków gruntowo-wodnych w okresie suszy hydrologicznej. Wszystkie inwestycje związane z małą retencją planuje się w postaci bystrzy kamiennych, sekwencji bystrze-płoso, żwirowo-kamiennych wypłyceń z wbudowanymi kłódami, kierownic nurtu oraz innych naturopodobnych budowli – mówi Ewelina Róžańska z zespołu ds. rozliczeń inwestycji wodno-melioracyjnych ZZMiUW. W województwie istnieje już wiele konstrukcji poprawiających małą retencję. Będą one remontowane i modernizowane. – Chodzi o zwiększenie efektywności ich pracy w zakresie magazynowania wody i jednocześnie udrożnienie dla migracji ryb – dodaje Ewelina Róžańska.

ZIELONE DACHY HAMBURGA

W najbliższej dekadzie w Hamburgu ma powstać aż 100 ha „zielonych dachów”, odpowiadając w ten sposób na zmiany klimatyczne, które dają się we znaki miastu w ostatnich latach. „Zielone dachy” mają prowadzić retencję wody opadowej z 10 tys. budynków. Pozwoli to na zatrzymanie 60% wody opadowej, która będzie odpowiednio nawilżać miejskie powietrze. „Zielone dachy” Hamburga będą również służyć rekreacji mieszkańców. Znanym przykładem jest dziedziniec przedszkola zlokalizowany na dachu budynku w Hafencity. Miasto wspiera budowę „zielonych dachów” przez dofinansowanie inwestycji ze środków publicznych oraz dzięki wymogom i zapisom planistycznym prawa budowlanego.



Fot. BUE Hamburg/Isadora Tast

Ogółem w pierwszym etapie Zarząd Melioracji planuje wykonanie 11 inwestycji dotyczących retencji jeziorowej oraz 16 retencji korytowej. Będą one zlokalizowane m.in. na jeziorze Morzycko w powiecie gryfińskim, jeziorze Prosino w powiecie drawskim czy na rzece Dębosznicy na granicy powiatu kołobrzeskiego i gryfińskiego. W kolejnym etapie ZZMiUW chce przeprowadzić odpowiednio co najmniej jedną inwestycję dotyczącą retencji jeziorowej (np. jezioro Maleszewo w powiecie drawskim) oraz 10 dotyczących retencji korytowej.

Przedsięwzięcia w zakresie retencji wodnej są działaniami kompleksowymi i wymagają współpracy specjalistów, m.in. hydrotechników, ichtologów, leśników, botaników i zoologów. Jedynie ich współdziałanie może dać szansę na właściwe gospodarowanie terenami zlewni oraz zwiększanie różnorodności biologicznej.

W celu wyznaczenia miejsca pod inwestycje typu jeziorowego Zarząd Melioracji zlecił wykonanie „Koncepcji efektywnej poprawy zasobów małej retencji dla 17 jezior na terenie województwa zachodniopomorskiego”. Na jej podstawie przygotowano 11 projektów, które mają być realizowane w pierwszym etapie. Pozostałe miejsca pod inwestycje wyznaczono na podstawie rozmów przeprowadzonych z pracownikami naukowymi Uniwersytetu Szczecińskiego oraz kierownikami Terenowych Oddziałów ZZMiUW. Dzięki temu, że stale monitorują cieki na swoim terenie, mogli oni precyzyjnie wskazać punkty newralgiczne, gdzie należy przeprowadzić działania w zakresie małej retencji.

W sprawie projektów ZZMiUW prowadzi też konsultacje z Regionalną Dyрекcją Ochrony Środowiska. Planowane budowle zwiększające retencję są tak sytuowane, aby przylegały do już istniejących urządzeń, takich jak zastawki i stopnie wodne. Muszą one umożliwić migrację ryb oraz przyczyniać się do zwiększenia bioróżnorodności. – Budowle na rzekach planujemy w taki sposób, żeby dodatkowo stanowiły schronienie dla różnych organizmów i np. umożliwiały rybom tarło – mówi Ewelina Różańska. Inwestycje powinny mieć pozytywny wpływ na tereny przyległe. Na pobliskich działkach rolnych poprawia się warunki gruntowo-wodne. Zmniejszy się też tendencja do przesuszania się terenów zalesionych.

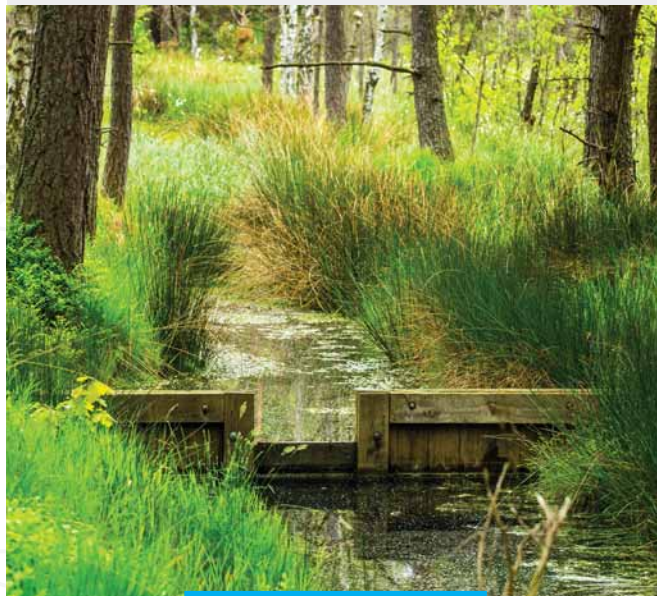
Zachodniopomorskie inwestuje w małą retencję

Konkurs w ramach działania 3.1 *Ochrona zasobów wodnych* RPOWZ Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Szczecinie ogłosił 1 marca 2017 r. i od tego dnia na stronie internetowej rpo.wpz.pl dostępne są wszystkie dokumenty i informacje niezbędne do przygotowania wniosku o dofinansowanie. Na wsparcie projektów przewidziano kwotę 21,5 mln zł. Nabór będzie trwał od 3 kwietnia do 31 maja 2017 r. Natomiast zakończenie oceny wniosków planowane jest w III kwartale br.

Jerzy Gontarz

ODBUDOWA EKOSYSTEMÓW LEŚNYCH

W naszym kraju doszło m.in. do przesuszenia się siedlisk leśnych, zmniejszenia powierzchni terenów podmokłych, zwłaszcza torfowisk, obniżenia zdrowotności drzewostanów. Jest to efektem nieprawidłowo prowadzonych działań melioracyjnych w rolnictwie i leśnictwie w latach powojennych oraz zmian klimatu. Jeden z większych projektów zrealizowanych przez Lasy Państwowe przy wykorzystaniu wsparcia z Programu Infrastruktura i Środowisko dotyczył zwiększania możliwości retencyjnych oraz przeciwdziałania suszom i powodziom w ekosystemach leśnych na terenach nizinnych. Przedsięwzięcie objęło 179 nadleśnictw w całym kraju. Wybudowano 3,3 tys. obiektów małej retencji obejmujących swym zakresem oddziaływania ok. 30 tys. ha. Obliczono, że objętość retencjonowanej wody wynosi ok. 31 mln metrów sześciennych.



Fot. archiwum Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych



DOBRY PROGRAM – JAK GO PRZYGOTOWAĆ?

Udana rewitalizacja to coś więcej niż „odhaczenie” kolejnych ustawowych wymogów. I choć ustawa wyczerpująco określa ramy i zasady przeprowadzenia tego procesu, to gminy w interesie swoich mieszkańców powinny zrobić więcej niż przepisowe minimum.

Jeszcze kilkanaście lat temu rewitalizację rozumiano jako działania naprawcze dotyczące tkanki urbanistycznej, infrastruktury lub publicznej przestrzeni. Wiele zrealizowanych w tamtych latach inwestycji dotyczyło głównie zabudowy. Pod hasłem „rewitalizacji” odnowiono zapomniane parki, wyremontowano odrapane kamienice, a zaniedbane zielone skwery zamieniono na miejskie place. Obecnie procesy rewitalizacyjne obejmują całokształt funkcjonowania obszaru zdegradowanego – ludzi, środowisko, przestrzeń, architekturę, lokalną ekonomię itd. Ta zmiana akcentów jest niebagatelna. – Dużo łatwiej zaplanować przebudowę budynku, niż zmienić sposób myślenia ludzi lub zaktywizować ich do działania, współpracy i odpowiedzialności za najbliższe sąsiedztwo – mówi Paulina Sikorska, specjalista ds. rewitalizacji z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego. Trzeba zachęcić mieszkańców do zaangażowania, a także włożenia wysiłku w zmianę. Nie jest to proste, zwłaszcza tam, gdzie lokalna władza nie cieszy się społecznym zaufaniem.

POWODZENIE REWITALIZACJI ZALEŻY W DUŻEJ MIERZE OD WŁAŚCIWIE PRZEPROWADZONYCH KONSULTACJI SPOŁECZNYCH

Ustawa o rewitalizacji z 9 października 2015 r. jasno precyzuje zakres i kolejność działań. Punktem wyjścia jest diagnoza, która nie może mieć charakteru pozornego, musi być efektem rzeczywistego, dogłębnego i udokumentowanego przeanalizowania zjawisk kryzysowych. Często wymaga ona podwójnego spojrzenia: ilościowego (wskaźniki i statystyki) oraz jakościowego – na to, czego nie da się ująć pokazać na wykresach, a co wymaga np. pogłębionych wywiadów z mieszkańcami.

Program rewitalizacji powinien być zatem dokumentem opartym na analizie przyczynowo-skutkowej – zaczynamy od diagnozy, a następnie identyfikujemy problemy i ustalamy narzędzia pozwalające je zlikwidować lub zminimalizować. Cały proces musi być sztywny na miarę. Rozwiązania mają odpowiadać miejscu i ludziom, do których są skierowane.

BŁĘDY PROCESU REWITALIZACJI

- instrumentalne traktowanie rewitalizacji jako sposobu pozyskania zewnętrznych funduszy
- nierzetelna diagnoza zjawisk kryzysowych
- błędna analiza potencjałów
- fasadowa partycypacja i „urzędowe” w formie konsultacji społeczne
- brak otwarcia na pomysły interesariuszy
- korzystanie z fachowców nieznających lokalnych realiów
- brak współpracy z sektorem organizacji pozarządowych
- nieprzemyślany dobór realizatorów/wykonawców poszczególnych zadań
- niekorzystanie z doświadczeń innych gmin

Partycypacja – najważniejszy warunek udanej rewitalizacji

Rewitalizacja jest procesem realizowanym w interesie mieszkańców i przy ich współudziale. Partycypacja społeczna jest zatem fundamentem całego przedsięwzięcia i gwarantem sukcesu. Rozumiana jest tu jako uczestnictwo mieszkańców obszaru rewitalizacji i wszystkich osób/grup z nim powiązanych – na każdym etapie przedsięwzięcia: przygotowania, prowadzenia i oceny. Do interesariuszy zalicza się przede wszystkim:

- mieszkańców obszaru rewitalizacji i innych mieszkańców gminy
- właścicieli i podmioty zarządzające nieruchomościami znajdującymi się na obszarze rewitalizacji (np. spółdzielnie mieszkaniowe)
- podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić działalność gospodarczą na terenie gminy
- podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność społeczną (stowarzyszenia, fundacje, także grupy nieformalne)
- jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne
- instytucje kultury
- organy władzy publicznej lub podmioty inne niż organy władzy publicznej (np. spółki Skarbu Państwa).

Otwarcie się na lokalną społeczność jest wymogiem ustawowym, ale jednocześnie warunkiem udanej rewitalizacji. Zaproponowane przez interesariuszy rozwiązania mogą poszerzyć katalog przedsięwzięć rewitalizacyjnych, a wypracowane wspólnie rozwiązania mają z reguły szerokie poparcie społeczne. Wspólne zaangażowanie wielu grup społecznych ułatwia też monitorowanie i ewaluację procesu.

Konsultacje społeczne, czyli jasno, ciekawie i poza urzędem

Powodzenie rewitalizacji zależy w dużej mierze od właściwie przeprowadzonych konsultacji społecznych – tylko podmiotowy proces jej realizacji skutkuje głębokimi i rzeczywistymi zmianami. Ustawa o rewitalizacji narzuca gminom obowiązek powołania Komitetu Rewitalizacji pełniącego rolę opiniującą i doradczą. Szczegółowo wylicza też, kiedy i jak powinny być ogłaszane konsultacje. Wskazuje również formy, które gminy mogą lub muszą wykorzystać przy przygotowaniu Gminnego Programu Rewitalizacji. Obligatoryjny jest wymóg zbierania uwag w postaci papierowej lub elektronicznej, w tym za pomocą poczty elektronicznej oraz formularzy zamieszczonych na gminnej stronie w Biuletynie Informacji Publicznej.

Dużą rolę w powodzeniu konsultacji społecznych odgrywa język przekazu – zwłaszcza komunikatów pisemnych. Zawile zdania naszpikowane urzędniczym żargonem są niezrozumiałe i mogą odstraszać. Już samo określenie „rewitalizacja” powinno być w ulotce wyjaśnione lub używane zamiennie z synonimami. Komunikaty o przystąpieniu do konsultacji mają zaciekać, odwoływać się do konkretnych miejsc czy spraw znanych mieszkańcom. W myśl zasa-

Ewa Dudar, radna Województwa Zachodniopomorskiego, wiceprzewodnicząca Komisji Gospodarki, Infrastruktury i Ochrony Środowiska:

Rozwój województwa nie byłby możliwy, gdyby nie zaangażowanie samych jego mieszkańców. Udział społeczności lokalnych na etapie planowania inwestycji może w dużym stopniu decydować o tym, czy będą one odpowiadać na istotne potrzeby poszczególnych grup społecznych. Jako samorząd mamy narzędzia umożliwiające inicjowanie i koordynowanie procesu partycypacji. Taki dialog jest niezbędny, jeśli chcemy aby rewitalizacja była skuteczna.



Fot. archiwum UMWZ

dy, by pojawiać się tam, gdzie bywają ludzie, warto wykorzystywać też nowe media. Równie dobrym „słupem ogłoszeniowym” jest internet, szyba miejskiego autobusu czy kościelna ambona.

Udane konsultacje to nie procedury, bezosobowe ankiety i zdawkowe rozmowy. To realna chęć, by poznać opinie mieszkańców. A to wymaga opuszczenia murów urzędu. Zwłaszcza że gabinety i biurowe sale konferencyjne narzucają sztywną i formalną atmos-



Odnowiony obiekt dawnej Resursy w Żyrardowie



Fot. Komrad Królikowski

Rewitalizacja północnej części Śródmieścia, kwartał "C" w Stargardzie

ferę. W takim miejscu mieszkańcy będą czuli się jak petenci, a nie równorzędni uczestnicy spotkania. Dlatego dobrze jest organizować konsultacje w miejscu chętnie odwiedzanym przez mieszkańców – w bibliotece, na rynku, placu miejskim czy targowisku.

Istotne jest również podejmowanie działań na terenie, który obejmuje rewitalizacja. Nic nie da tak pełnego obrazu sytuacji jak spacer studyjny. Spotkania na podwórkach, wywiady, rozmowy, a także plenerowe imprezy, np. pikniki czy festyny sąsiedzkie, są doskonałym narzędziem do zebrania informacji. Są też sposobem na zainteresowanie mieszkańców tematem. W przygotowanie i prowadzenie konsultacji warto angażować organizacje pozarządowe. Wiele stowarzyszeń i fundacji cieszy się społecznym zaufaniem, a przy okazji ma praktyków, którzy potrafią zorganizować konstruktywną debatę, tak by nie zamieniła się w kłótnię czy litanię prośb.

Stargard – kolejny etap rewitalizacji

Jak trudne są konsultacje społeczne, wie dobrze Stargard. Miejscy urzędnicy robią wszystko, by zaangażować mieszkańców w proces przemian, który w ich mieście trwa od wielu lat. Po wejściu nowej ustawy miasto pracuje nad zmianą lokalnego programu rewitalizacji w gminny. Za sobą ma już wybór obszaru rewitalizacji. Wysiłki skupią się na Śródmieściu – Starówce, bo – jak pokazała szczegółowa diagnoza – to tutaj jest największa kumulacja problemów. Centralna część Starówki to prawdziwa turystyczna wizytówka miasta. Spacer poza ścisłe centrum pozbawia złudzeń. Mieszkania komunalne są często w opłakanym stanie, mają wspólne łazienki i odrapane klatki schodowe. W jednej z takich kamienic miasto pla-

nuje stworzyć Multicentrum dla miejscowych dzieci, by miały swoje miejsce – świetlicę, gdzie spędzą ciekawie czas, odrobnią lekcje czy rozwiną zainteresowania. Planów dla Śródmieścia jest sporo, a większość z nich dotyczy właśnie ludzi. Stąd też program będzie zawierał wiele tzw. projektów miękkich. Sporą część z nich zgłosili sami mieszkańcy. – Cieszymy się, że wpłynęły takie pomysły i projekty, ale odzew społeczności był mniejszy, niż się spodziewaliśmy. Wykorzystaliśmy wszystkie narzędzia, jakie proponuje ustawa o rewitalizacji. Były ankiety, gra miejska „W kamienicy dziurka – spójrz, widać podwórka”, impreza „Dzień sąsiada”, spacer studyjny, spotkania z mieszkańcami. O konsultacjach można było usłyszeć w radiu, przeczytać w prasie, w autobusach miejskich, we wszelkich możliwych urzędach – wylicza Sylwia Kalmus-Samsel, dyrektor biura strategii miasta w Urzędzie Miejskim w Stargardzie. Zaangażowania nie da się zadekretować uchwałą, ale urzędnicy nie podają się tak łatwo. Dzięki temu zainteresowanie mieszkańców ze spotkania na spotkanie rośnie.

Dobre wzorce z Mazowsza

Radomskie Śródmieście boryka się z wieloma typowymi problemami: starzeniem się mieszkańców, przestępczością i biedą. Wsparcia wymaga też Miasto Kazimierzowskie z rynkiem, z którego galerii handlowe „wysały” odwiedzających. Władze miasta chciałyby zachęcić mieszkańców do osiedlania się w tej części Radomia lub przynajmniej częstszych wizyt. Dlatego zaplanowano remont nieużytkowanego obecnie ratusza oraz samej płyty rynku. W Radomiu działa miejska spółka „Rewitalizacja”. Sprawnie układa się też współpraca z mieszkańcami, sektorem NGO i przed-



Fot. archiwum Urzędu Miejskiego w Radomiu

Akcja „Zaszyj rynek kwiatami” zorganizowana na rynku Miasta Kazimierzowskiego w Radomiu

REWITALIZACJA JEST PROCESEM REALIZOWANYM W INTERESIE MIESZKAŃCÓW I PRZY ICH WSPÓŁUDZIALE

siębiorcami. Po wielu latach przerwy na rynek wróciły kiermasze bożonarodzeniowe i wielkanocne oraz Kaziki, święto patrona miasta. Urzędnicy starali się, by konsultacje społeczne miały jak najbardziej przyjazną formę. – Sporym zainteresowaniem cieszyły się spacer studyjne. Mieszkańcy biorący w nich udział mogli się dowiedzieć o planach właścicieli poszczególnych nieruchomości, zobaczyć ich obecny stan, a dzięki współpracy z przewodnikami PTTK także posłuchać o historii tych obiektów – mówi Marzena Kędra, zastępca dyrektora Wydziału inwestycji ds. rewitalizacji w Urzędzie Miejskim w Radomiu.

W Płocku pod koniec listopada 2016 r. decyzją Rady Miasta przyjęto „Płocki Program Rewitalizacji”. Władze postawiły na aktywną komunikację z mieszkańcami. Informacje o konsultacjach społecznych na bieżąco pojawiały się na specjalnie utworzonej stronie www.rozwojmiasta.plock.eu i portalu społecznościowym. Informowano o tym nawet w ogłoszeniach parafialnych. Miasto sięgnęło też po pomoc naukowców – ankiety przygotowano we współpracy z Towarzystwem Naukowym Płockim. – Niewątpliwym

sukcesem okazał się konsekwentnie prowadzony otwarty, partnerski dialog pomiędzy poszczególnymi interesariuszami rewitalizacji. Nadal będziemy prowadzić bezpośrednią pracę z mieszkańcami, ukierunkowaną na ich aktywizację, budowanie relacji sąsiedzkich i przynależności do danego miejsca – podkreśla Agnieszka Malinowska z Referatu rewitalizacji i estetyzacji Urzędu Miasta Płocka.

Gminy zainteresowane rewitalizacją powinny bacznie śledzić portal internetowy Ministerstwa Rozwoju. Znajdą tam informacje o projekcie „Modelowa rewitalizacja miast”. 20 miast partnerów – wraz z ministerstwem – pracuje nad różnymi rozwiązaniami efektywnej rewitalizacji. Jednym z nich jest Żyrardów, który opracowuje model społeczno-przestrzenno-gospodarczego programu rewitalizacji. Największy kryzys w mieście dotknął tereny pofabryczne po dawnych Zakładach Przemysłu Lniarskiego. Lokalny przewlekły proces upadłościowy negatywnie wpłynął na kondycję gospodarczą i spowodował masowe migracje do stolicy. – Skala problemów związanych z procesem rewitalizacji przekracza możliwości finansowe wielu polskich miejscowości. Niezbędne jest wypracowanie modelowych procedur dotyczących finansowania, kompleksowych działań w oparciu nie tylko o środki zewnętrzne, ale także zawieranie partnerstw publiczno-prywatnych, angażowanie inwestorów prywatnych. Właśnie dlatego w naszym modelu za temat wiodący postanowiliśmy przyjąć finansowanie działań rewitalizacyjnych – wyjaśnia Jacek Grzonkowski, dyrektor Wydziału rewitalizacji i rozwoju Urzędu Miasta Żyrardowa. Rozwiązania wypracowane w Żyrardowie i 19 pozostałych gminach mają posłużyć za wzór lub inspirację dla polskich miast, miasteczek i wsi.

Waldemar Wierzyński



WSPÓLNY ZNACZY DOSTĘPNY

Fundusze Europejskie to zarówno szansa, jak i odpowiedzialność. Szansa na realizację naszych pomysłów, wzmocnienie lokalnej społeczności czy rozwój miasta. Jednocześnie odpowiedzialność, żeby realizowany przez nas projekt uwzględniał i spełniał wspólne potrzeby i oczekiwania. Wspólne, czyli wszystkich grup społecznych, w tym osób z niepełnosprawnościami.

Fundusze Europejskie mają przyczynić się do realizacji unijnej strategii Europa 2020, której jednym z celów jest wyraźne zmniejszenie grupy osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym¹. Według danych Eurostatu z 2014 r. grupa ta liczyła we wszystkich państwach członkowskich Unii ponad 122 mln osób, z kolei unijna strategia zakłada jej ograniczenie do końca dekady do poziomu 96 mln. Polska należy do grupy państw, w których postęp w przywracaniu do społeczeństwa osób z grup narażonych na wykluczenie jest najwyraźniejszy², jednak nie oznacza to, że możemy zaprzestać naszych wysiłków. Wręcz przeciwnie – powinniśmy dawać przykład, jak budować nowoczesne społeczeństwo.

Jednym z elementów decydujących o integracji społecznej osób z niepełnosprawnościami jest fizyczna dostępność budynków, towarów czy usług. Badania wskazują na silną korelację pomiędzy brakiem fizycznej dostępności a wykluczeniem społecznym, w szczególności w odniesieniu do grupy osób z niepełnosprawnością intelektualną³. Nic dziwnego – osoby pozbawione możliwości dostępu do budynków, uczestnictwa w wydarzeniach czy korzystania z produktów unikają kontaktu. Fundusze Europejskie mają to zmieniać m.in. poprzez budowanie odpowiedniej świadomości wśród architektów, usługodawców i producentów. Tym samym beneficjenci środków unijnych przy planowaniu inwestycji powinni wziąć pod uwagę dwa kryteria: możliwości uczestnictwa i możliwości korzystania.

Możliwość uczestnictwa

Ten element dotyczy przede wszystkim projektodawców planujących organizację jakiegoś wydarzenia, np. warsztatów, konsultacji czy konferencji. Wymóg zapewnienia możliwości uczestnictwa oznacza m.in. konieczność dostosowania się do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (zarówno uczestników, jak i personelu realizującego projekt), a także osób, które z innych względów – np. w wyniku przebytego urazu czy wieku – wymagają określonych ułatwień. Najprostsze, z punktu widzenia projektodawcy, jest organizowanie wydarzeń w miejscach zapewniających pełną dostępność (np. budynki na parterze, z windami, dobrze skomu-

**Anna Mieczkowska, członek
Zarządu Województwa
Zachodniopomorskiego:**

Dostępność infrastrukturalna w dużej mierze decyduje o uczestnictwie osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym i zawodowym. W tym zakresie dostrzegam pozytywną zmianę. Projektodawcy są coraz bardziej świadomi tego, jak należy przystosować środowisko do różnych osób i ich potrzeb. Dofinansowaniem obejmujemy zarówno już istniejące, jak i nowo budowane obiekty na terenie Pomorza Zachodniego. Mamy przykłady proste, jak zakup i montaż dźwigu osobowego przystosowanego dla osób niepełnosprawnych w nadmorskich ośrodkach rehabilitacyjnych, sanatoriach uzdrowiskowych i obiektach dydaktycznych, po zadania polegające na przebudowie i budowie obiektów służących całodobowej rehabilitacji osób niepełnosprawnych – domów pomocy społecznej.



Fot. archiwum UMWZ

nikowane), jednak nie zawsze jest to możliwe. Wówczas możemy zastosować tzw. racjonalne usprawnienia, czyli sfinansować wynajęcie transportu czy zakup niezbędnej infrastruktury do budynku bądź pomieszczenia.

Oczywiście, na etapie pisania wniosku nie zawsze jesteśmy w stanie wszystko przewidzieć. W zależności od zainteresowania naszym projektem niezbędny może okazać się montaż pętli indukcyjnych dla osób niedosłyszących, innym razem będzie to kupno drukarek lub materiałów w alfabecie Braille'a albo zakontraktowanie tłumacza języka migowego. Dlatego w przypadku zidentyfikowania konieczności takiego usprawnienia w trakcie realizacji projektu, mamy dwie możliwości: dokonać przesunięć w ramach budżetu bądź (w przypadku braku możliwości pokrycia dodatkowych wydatków) wnioskować o zwiększenie wartości dofinansowania. Dla każdej osoby z niepełnosprawnością (niezależnie czy będzie to pracownik, czy uczestnik) możemy przeznaczyć do 12 tys. zł na sfinansowanie usprawnienia. Przykładowy obszerny katalog usprawnień

¹ Wykluczenie społeczne oznacza niemożność uczestniczenia obywateli w życiu społecznym, gospodarczym i politycznym danej społeczności. W związku z tym, że ubóstwo utrudnia partycypację w wielu sferach życia, często współwystępuje ono ze zjawiskiem wykluczenia społecznego, a także jest jego przyczyną.

² W 2016 r. Eurostat przygotował publikację *Smarter, greener, more inclusive*, w której wskazuje wskaźniki mające mierzyć stopień realizacji strategii Unii Europejskiej 2020, s. 142.

³ Irene Casac, *Social Exclusion and the Disabled: An Accessibility Approach*, The Professional Geographer, 2007, nr 59(4), s. 463-477.

kwalifikujących się do dofinansowania znajduje się w *Wytycznych w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020* (podrozdział 5.2, pkt 7) wydanych przez Ministra Infrastruktury i Rozwoju w 2015 r. Warto pamiętać, że wytyczne wskazują zmianę miejsca realizacji projektu jako jedną z możliwości, która często może być najwygodniejszym rozwiązaniem zarówno z punktu widzenia uczestników, jak i organizatorów. Należy jednocześnie zaznaczyć, że w przypadku projektów dedykowanych, jeżeli już na etapie pisania wniosku rozpoznamy specjalne potrzeby uczestników lub użytkowników, możemy uwzględnić w projekcie koszt usprawnień (w tym również dostosowanie cyfrowe, o którym pisaliśmy w poprzednim numerze biuletynu). Wówczas nie wiąże nas limit 12 tys. zł na osobę.

Możliwość korzystania

Drugim elementem składającym się na kryterium fizycznej dostępności jest możliwość korzystania – budynki, infrastruktura, towary, produkty i usługi są dostępne dla wszystkich, a zatem dostosowane także do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Pomocna będzie tu zasada projektowania uniwersalnego, zgodnie z którą przy realizacji projektu należy wziąć pod uwagę oczekiwania jak najszerszej grupy odbiorców końcowych, w tym osób o różnej sprawności i w różnym wieku. Często potrzeby tych dwóch wymienionych grup nakładają się – według danych GUS z 2014 r. ponad 40% osób z niepełnosprawnością to osoby starsze (w wieku ponad 65 lat)⁴. Projektodawca, kierując się wymogiem możliwości korzy-

stania, powinien zapewnić takie warunki, by budynki i infrastruktura były wygodne w użytkowaniu dla każdego, urządzenia i usługi opatrzone czytelną informacją, a także możliwie jak najprostsze i intuicyjne w obsłudze. Najbardziej typowymi przykładami realizacji tej zasady są: zastosowanie automatycznie otwieranych drzwi, wybranie antypoślizgowej nawierzchni chodników czy dobre skomunikowanie miejsca z transportem publicznym.

Dobrych praktyk w tym zakresie nie brakuje. Jednym z największych przedsięwzięć sfinansowanym w poprzedniej perspektywie finansowej była przebudowa głównego dworca kolejowego w Krakowie i zintegrowanie go z systemem miejskiego transportu publicznego. Kompleks jest dostępny nie tylko dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich czy o kulach (m.in. dzięki schodom ruchomym, windom, pochylniom, podnośnikom przy schodach), ale także – dzięki utworzeniu „ścieżek prowadzących” – dla niewidomych i niedowidzących. Ponadto na dworcu obniżono okienka kasowe dla osób niskiego wzrostu, rozmieszczono ekrany dotykowe i tablice informacyjne na różnych wysokościach, a także dostosowano toalety. Na tym nie koniec – w kilku miejscach znajdują się przyciski SOS, które gwarantują reakcję obsługi dworca w razie potrzeby. Dostosowanie dworca do potrzeb osób z różnymi niepełnosprawnościami było możliwe m.in. dzięki konsultacjom z Powiatową Społeczną Radą ds. Osób Niepełnosprawnych przy Prezydencie Krakowa. Warto pamiętać, że możliwość korzystania dotyczy nie tylko infrastruktury transportowej, ale także przeznaczonej do innych celów, np. rekreacyjnych. Ponownie można podać przykład Krakowa, gdzie dzięki Funduszom Europejskim powstała Droga Królewska dla Niepełnosprawnego Turysty dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami narządu wzroku. Na trasie łączącej atrakcje miasta powstało

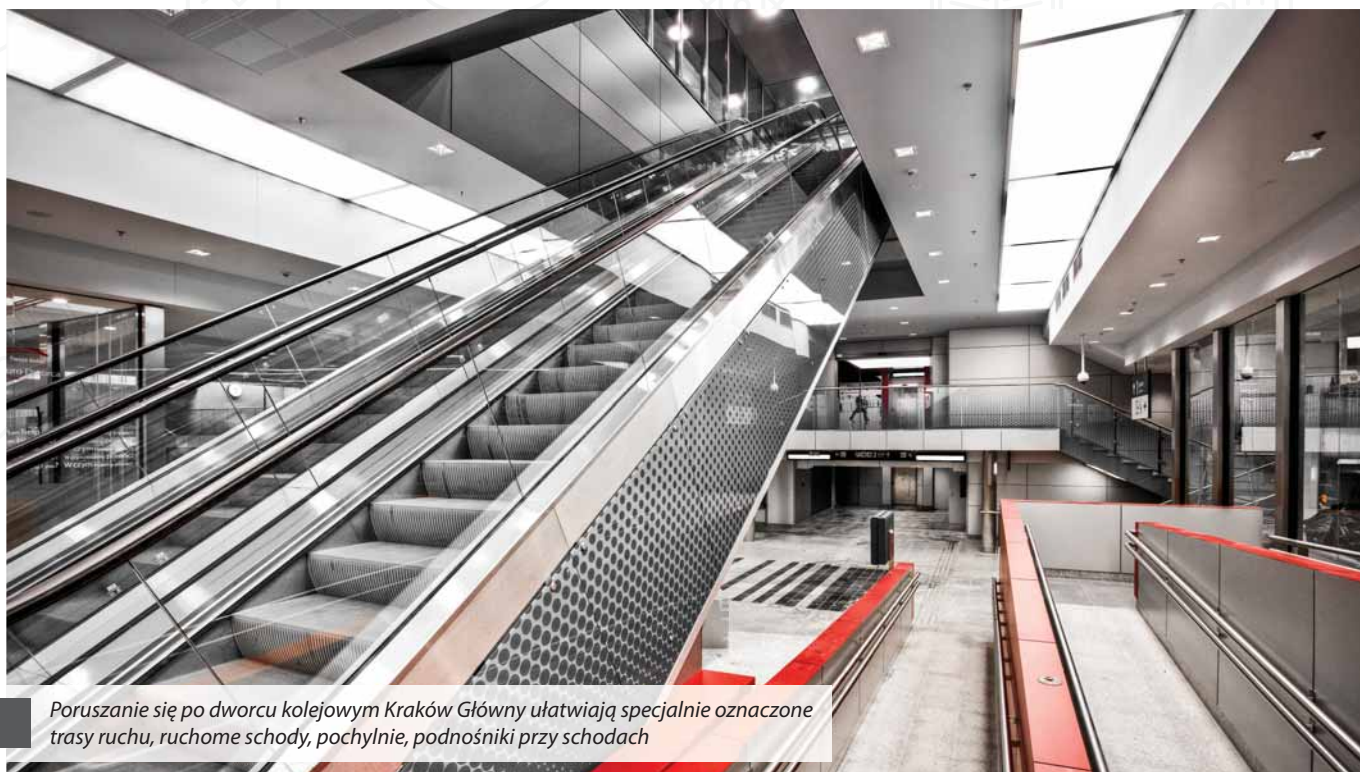
⁴ GUS, *Sytuacja demograficzna osób starszych i konsekwencje starzenia się ludności Polski w świetle prognozy na lata 2014-2050*, Warszawa 2014, s. 18.

ZASADA UNIWERSALNEGO PROJEKTOWANIA

Oznacza takie projektowanie produktów, urządzeń oraz otoczenia, aby mogły korzystać z nich wszystkie osoby bez względu na rodzaj i stopień niepełnosprawności. Realizacje powinny być nie tylko dostępne, ale również funkcjonalne i bezpieczne w użytkowaniu. Projektowanie uniwersalne jest jedną z form stosowania zasady równości.



Fot. archiwum PKP SA



Poruszanie się po dworcu kolejowym Kraków Główny ułatwiają specjalnie oznaczone trasy ruchu, ruchome schody, pochylnie, podnośniki przy schodach

12 makiet dotykowych najważniejszych miejsc, m.in. Barbakanu, Bazyliki Mariackiej czy Sukiennic. Dodatkowe funkcjonalności – m.in. przewodnik z komunikatami dźwiękowymi i usługą geolokalizacji – oferuje specjalna aplikacja, którą każdy zainteresowany może zainstalować na urządzeniach mobilnych.

Świadomość społeczeństwa

Choć społeczna świadomość zróżnicowanych potrzeb osób z niepełnosprawnościami niewątpliwie wzrasta, wciąż pozostaje wiele do zrobienia. Dzisiaj najczęściej wskazywanymi barierami są: brak pochylni wewnątrz budynków, niedziałające windy i podnośniki na dworcach, a także niemożność komunikowania się w języku migowym. Statystycznie zaledwie w co dwudziestym urzędzie jest zatrudniona osoba posługująca się językiem migowym⁵, co przekłada się na znaczne trudności w załatwieniu spraw, które wielu z nas uważa za niewymagające czasu i wysiłku.

Jeżeli chcemy uczyć się od najlepszych, powinniśmy brać przykład ze Szwedów. W położonym na południu kraju miasteczku Borås przyznawane są nagrody dla firm prywatnych za wprowadzanie ułatwień dla osób starszych oraz z niepełnosprawnościami. Z kolei dostępnością obiektów użyteczności publicznej zarządza zatrudniony w tym celu strateg ds. dostępności, wspierany przez organizacje reprezentujące zainteresowane grupy. W okolicznych parkach narodowych zbudowano nawet ścieżki dedykowane osobom o ograniczonej sprawności ruchowej, w tym poruszającym się na wózkach. Innym przykładem z północy Europy, który może posłużyć za wzór do naśladowania, są Helsinki, które od 2005 r. konsekwentnie realizują politykę zapewnienia pełnej dostępności w mieście. Dzisiaj 100% przystanków i pojazdów metra oraz 99% autobusów jest całkowicie dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, a w najbliższej przyszłości dostępne mają

być również wszystkie tramwaje i pociągi. Ponadto w centrum miasta montowane jest ogrzewanie ulic, a chodniki pokrywane są specjalną nawierzchnią zapewniającą bezpieczne poruszanie się podczas opadów śniegu.

Przykłady pokazują, jak wiele możemy jeszcze zrobić, aby uczynić nasze miasta w pełni dostępnymi dla tych z nas, którzy przejściowo bądź stale potrzebują usprawnień. Fundusze Europejskie pomagają w dążeniu do tego celu, a nam nie pozostaje nic innego jak najlepiej z nich korzystać – finansując infrastrukturę i budując społeczną świadomość. Pamiętajmy, że każdy z nas jest inny, dlatego kreujemy otoczenie z myślą o wszystkich.

Łukasz Szoszkiewicz

Dariusz Dziechciarz, główny specjalista w biurze ds. Koordynacji Instrumentów Wsparcia, Wydział Zarządzania Strategicznego w UMWZ:

Działania współfinansowane z Funduszy Europejskich mogą istotnie wpływać na poprawę sytuacji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami. Skuteczność wykorzystania wsparcia unijnego zależy jednak w dużej mierze od świadomości samych beneficjentów. Konieczne jest zatem podejmowanie działań informacyjnych w zakresie potrzeb osób z niepełnosprawnościami i promowanie zasady uniwersalnego projektowania, czyli tworzenia dóbr oraz usług, z których bezproblemowo będą mogły korzystać również te osoby.



Fot. Konrad Krolkowski

⁵ Stanisław Trociuk (red.), *Zasada równego traktowania – prawo i praktyka. Dostępność infrastruktury publicznej dla osób z niepełnosprawnością. Analiza i zalecenia*, Biuletyn Rzecznika Praw Obywatelskich, 2011, nr 5, s. 26

HARMONOGRAM NABORU WNIOSKÓW O DOFINANSOWANIE DLA RPOWZ 2014-2020 (MARZEC-CZERWIEC 2017 R.)

Termin naboru	Działanie lub poddziałanie	Typ projektu
od 1 marca do 2 maja	9.3 Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich	Kompleksowa realizacja działań na podstawie planów rewitalizacji obszarów zdegradowanych jako zintegrowane przedsięwzięcia dotyczące wszystkich aspektów rewitalizacji danego obszaru
od 2 marca do 5 maja	1.7 Inwestycje przedsiębiorstw w ramach strategii ZIT dla SOM	Typ 1: Innowacyjne inwestycje przedsiębiorstw
od 2 marca do 5 maja	1.8 Inwestycje przedsiębiorstw w ramach ZIT dla KKBOF	Typ 1: Innowacyjne inwestycje przedsiębiorstw
od 2 marca do 5 maja	1.10 Tworzenie i rozbudowa infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego	Typ 1: Działania zwiększające atrakcyjność i dostępność stref inwestycyjnych
od 3 marca do 2 maja	1.16 Zwiększenie dostępu do usług IOB	Typ 1: Bony dla MŚP na zakup usług Instytucji Otoczenia Biznesu – konkurs na beneficjenta projektu grantowego
od 31 marca do 29 maja	1.5 Inwestycje przedsiębiorstw wspierające rozwój regionalnych specjalizacji oraz inteligentnych specjalizacji	Typ 1: Innowacyjne inwestycje przedsiębiorstw
od 3 kwietnia do 8 maja	8.10 Wsparcie osób dorosłych, w szczególności osób o niskich kwalifikacjach i osób starszych w zakresie doskonalenia umiejętności wykorzystywania technologii informacyjno-komunikacyjnych i porozumiewania się w językach obcych	Typ 1: Szkolenia lub inne formy uzyskiwania kwalifikacji lub zdobywania i poprawy kompetencji cyfrowych skierowane do osób dorosłych, które z własnej inicjatywy są zainteresowane nabyciem, uzupełnieniem lub podwyższeniem umiejętności, kompetencji lub kwalifikacji w powyższym zakresie Typ 2: Szkolenia prowadzące do uzyskiwania kwalifikacji językowych skierowane do osób dorosłych, które z własnej inicjatywy są zainteresowane nabyciem kwalifikacji w powyższym zakresie Typ 3: Programy walidacji i certyfikacji kompetencji uzyskanych poza projektem w zakresie TIK i języków obcych
od 3 kwietnia do 31 maja	3.1 Ochrona zasobów wodnych	Typ 1: Rozwój form małej retencji wodnej Typ 2: Budowa lub modernizacja urządzeń wodnych małej retencji Typ 3: Zwiększenie retencji jeziornoj lub korytowej Typ 4: Rozwój lub odtworzenie naturalnych ekosystemów retencjonujących wodę
od 2 maja do 22 maja	7.2 Wsparcie dla tworzenia podmiotów integracji społecznej oraz podmiotów działających na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej	Usługi reintegracji i rehabilitacji społeczno-zawodowej
od 2 maja do 30 czerwca	1.3 Rozwój publicznej infrastruktury B+R	Typ 1: Inwestycje w publiczną infrastrukturę B+R na rzecz przedsiębiorstw
od 4 maja do 5 czerwca	6.6 Programy zapewnienia i zwiększenia dostępu do opieki nad dziećmi w wieku do lat 3	Typ 1: Tworzenie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3, w tym dostosowanych do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami w istniejących lub nowo tworzonych formach opieki Typ 2: Dostosowanie miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami Typ 3: Finansowanie kosztów usług bieżącej opieki nad dziećmi lub wynagrodzenia dziennego opiekuna (w tym finansowanie przeszkolenia zawodowego dziennego opiekuna) lub niani dla opiekunów dzieci do lat 3
od 4 maja do 30 czerwca	4.8 Podnoszenie jakości ładu przestrzennego	Typ 1: Sporządzanie inwentaryzacji przyrodniczej gmin
od 4 maja do 3 lipca	4.1 Dziedzictwo kulturowe	Typ 1: Prace konserwatorskie, restauratorskie przy zabytkach nieruchomych, historycznych zespołach budowlanych prowadzące do dostosowania tych obiektów na cele użytkowe, wraz z promocją tych obiektów
od 8 maja do 5 czerwca	8.6 Wsparcie szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe oraz uczniów uczestniczących w kształceniu zawodowym i osób dorosłych uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia zawodowego	Podnoszenie umiejętności oraz uzyskiwanie kwalifikacji zawodowych przez uczniów i słuchaczy szkół lub placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie zawodowe oraz osób dorosłych zainteresowanych z własnej inicjatywy zdobyciem, uzupełnieniem lub podnoszeniem kwalifikacji zawodowych
od 18 maja do 19 czerwca	7.1 Programy na rzecz integracji osób i rodzin zagrożonych ubóstwem i/lub wykluczeniem społecznym ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową wykorzystującą instrumenty aktywizacji edukacyjnej, społecznej, zawodowej	Typ 1: Kompleksowe programy aktywizacji społeczno-zawodowej na rzecz integracji osób i rodzin zagrożonych ubóstwem i/lub wykluczeniem społecznym Typ 2: Rozwój form aktywnej integracji oraz upowszechnianie aktywnej integracji i pracy socjalnej przez ośrodki pomocy społecznej oraz powiatowe centra pomocy rodzinie z wykorzystaniem usług aktywnej integracji
od 18 maja do 19 czerwca	7.6 Wsparcie rozwoju usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym	Typ 1: Rozwój usług asystenckich (skierowanych do osób z niepełnosprawnościami) i opiekuńczych (skierowanych do osób niesamodzielnych) Typ 2: Rozwój usług wspierania rodziny i pieczy zastępczej Typ 3: Wsparcie dla świadczenia i rozwoju usług w mieszkaniach wspomaganych
od 25 maja do 8 czerwca	2.8 Modernizacja energetyczna wielorodzinnych budynków mieszkaniowych w ramach Strategii ZIT dla Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego	Typ 1: Kompleksowa głęboka modernizacja energetyczna wielorodzinnych budynków mieszkaniowych
od 31 maja do 31 lipca	9.8 Infrastruktura szkolnictwa zawodowego	Typ 1: Inwestycje w infrastrukturę szkolnictwa zawodowego (w tym wyższego) służące dostosowaniu jej do potrzeb rynku pracy i regionalnych specjalizacji
od 1 czerwca do 31 lipca	2.7 Modernizacja energetyczna wielorodzinnych budynków mieszkaniowych	Typ 1: Kompleksowa głęboka modernizacja energetyczna wielorodzinnych budynków mieszkalnych
od 1 czerwca do 31 lipca	3.6 Wsparcie rozwoju systemów oczyszczania ścieków	Typ 1: Budowa lub modernizacja oczyszczalni ścieków Typ 2: Budowa indywidualnych systemów oczyszczania ścieków Typ 3: Budowa i modernizacja sieci kanalizacyjnych
od 1 czerwca do 31 lipca	4.5 Kształtowanie właściwych postaw człowieka wobec przyrody przez edukację	Typ 1: Kształtowanie właściwych postaw człowieka wobec przyrody przez edukację
od 16 czerwca do 14 lipca	6.8 Wdrożenie kompleksowych programów zdrowotnych dotyczących chorób negatywnie wpływających na rynek pracy, ułatwiających powroty do pracy, umożliwiających wydłużenie aktywności zawodowej oraz zwiększenie zgłaszalności na badania profilaktyczne	Typ 3: Rozwój profilaktyki nowotworowej w kierunku wykrywania raka piersi, szyjki macicy i raka jelita grubego
od 30 czerwca do 31 lipca	1.6 Tworzenie nowych miejsc pracy na obszarze Specjalnej Strefy Włączenia	Typ 1: Inwestycje przedsiębiorstw

PUNKTY INFORMACYJNE FUNDUSZY EUROPEJSKICH

INFOLINIA: 800 34 55 34



www.rpo.wzp.pl

